

46-ik szám. Novem. 14. 1867.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:

SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:

EMICH GUSZTÁV.A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 8 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetek a kiadóhivatalba (Baratok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1867.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV

M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Térey Pál.“ — „Szeretet és mosoly.“ *Dömötör Páltól.* — „Komáromi napok 1849-ben.“ *Hamary Dánieltől.* — „A párisi világtárlat aquariumai.“ — „Egy különös, leginkább Magyarország nagyobb városaiiban jelentkező járvány.“ *Szerényi Bódogtól.* — „Békés-Csaba.“ *Zombory Gusztávtól.* — „A mármarosi sós-víz hordozó.“ *H—y tól.* — „A magyar emigráció viszontagságai történetéből.“ *Szokoly Vité-*

torltól. — „Észak-amerikai utazásom naplója.“ *Rosti Páltól.* — „Egy hét története.“ *Vadnai Károlytól.* — „Ujdonságok.“ — „Irodalom.“ — „Zeneművek.“ — „Szerkesztői üzenetek.“
Képek: „Térey Pál.“ — „Az édesvízi aquarium a párisi világtárlaton.“ — „Békés-Csaba, a Körös partjáról tekintve.“ (Rajz. Zombory G.) — „A mármarosi sós-víz hordozó.“ (Rajz. Horkay.) — „Képtalány.“

Ujdonságok.

* (A képviselőház nov. 6-iki ülésében) a kérvénybizottság tett jelentést az országgyűléshez benyújtott mintegy 100 kérvényről. Aztán igazolások következtek. Legérdekesb volt az ungvári véres választásé, a Kandó Kálmáné, melynek megvizsgálásra a ház Szaploneczayt, Dapsy Vilmost és Lator Gábort küldte ki.

* (Az Eszterházi képtár ügye) most már a bel- és oktatásügy miniszteriumok előtt van. Nem önkényesen vették föl e nagyfontosságú ügyet, hanem miután kérvény útján jelent meg, el kellett fogadni. A kérvényt a képzőművészeti társulat írta az országgyűléshez, kérve, hogy a képtár országos költségen vétessék meg. A képviselőház kérvénybizottsága pedig az említett két miniszteriumhoz tette át, hogy arról a ház elé javaslatot terjeszzen.

* (Kossuthot képviselőnek választották Pécsen.) Vasárnap volt a választás, mely alkalommal Kossuth 591, Bubreki főpolgármester pedig 109 szavazatot kapott. A németüröggi kerületben, hol Kossuth Ferencet választák meg, de a képviselőiséget el nem fogadta, Földváry Károlyt készülnek megválasztani.

* (Egyletek alakításán) buzognak sokan a fővárosban. Ha mind létesül, a mennyit akarnak, lesz elég. A csendesebb vérmérsékletűeknek ott van az „egyenlőségi kör“, melynek élén tekintélyes egyének állanak. Ennek tervezése a legrégebbi, s már annyira haladt, hogy megalakulhatnak lehet tekinteni. Helyiséget a régi posta-utca egyik házában béreltek. A tervben az is benne van, hogy az egyesület különböző szakosztályokra lesz felosztva, mely a társas és politikai életre, úgy szintén a művészetre is bizonyos tekintetben befolyással akar bírni. Beszélik, hogy egy lapot is tervez kiadni, mely a politika szférájában azt az irányt követné, melyet a jobb oldal. Ezt ellensúlyozni egy másik egyesület alakul. A „demokrata kör.“ Ennek alakító közgyűlése vasárnap volt a Belezna-kert helyiségében, hol mintegy 200-an jelentek meg, s megválaszták ideiglenesen azokat, kik a „kör“ ügyét addig vigyék, míg egészen megalakul. A tagsági díjat egy évre 6 forintban állapíták meg. Terveznek még más egyesületet is „fővárosi ifjak köre“ cím alatt. A mint az alapszabályokból kivették, ennek semmi más célja sincs, mint 200 ifjat (vagy olyant, a ki ifjunak tartja magát) egy körbe gyűjteni „szív és lélekképző szórakozásokra.“ Kétszáznál több tagja nem lehet, de a felszólításokat a lapok ezer meg ezer példánya vitte szét. A belépni óhajtok fölött szigorú elmélkedés után szá-

vazni fognak, s ha nem lesz meg a kellő szótöbbség, bizonyítványt állítanak ki róla, hogy nem való a fővárosi ifjak kiválasztott kétszáza közé. Szóval ez egy kis „jockey klub“ készül lenni. Egyenruhája és jelvénye — eddigi tervek szerint legalább — nem lesz az egyesületnek.

* (A tört. tudományi társulat) közelebbi ülésében b. Nyáry Albert közlé a sztambuli héttorony-nak — melyben egykor annyi magyar között Enyingi Török Bálint, Majláth erdélyi vajda, Zólyomi, Bélyi Pál, gr. Eszterházy Antal stb. raboskodtak — hiteles leírását 1606-ból, a turini kir. könyvtárból, egy egykoru olasz hercegi követ jelentéséből; valamint egy szintén Olaszországban talált adatot is felolvas, a mely szerint Tizián, e nagyhirű festész családja magyar eredetű lett volna.

* (A képviselőválasztásokra) Horvát- és Tótorországban erősen folynak az előkészületek. Zágrábban e hó 25., 26. és 27-dik napján lesz a választás.

* (A honvédelmi javára) Baruch Jeremiás 500 ftal járult.

— (A torok-, gége- és légcsőbajokban szenvedő betegeket) figyelmeztetjük, hogy dr. Navratil Imre egyetemi m. tanár és ezen bajokban kitűnő szakorvos, a Rókus-kórházban naponként délelőtti 10—11 óráig ingyen rendel s szegényebb betegeket orvossággal is ingyen lát el. Dr. Navratil Imre tanár ur ez előtt hetenkint egyszer állt az egészen szegények rendelkezésére, s midőn most minden nap tűzött ki órát az ilyek számára, csak köszönetet mondhatunk neki a szenvedők nevében, kik ez ernyedetlen férfit üdvös tanácsaiért és segítyéért egész búcsújáratokban ostromolják.

* (A szerb és román nemzetiségű országgyűlési képviselők) értekezletet tartottak, melyben az országgyűlés által elintézendő s az elébe terjesztendő egyházi ügyeket tárgyalták. Indítványoztatott, hogy a román hierarchia külön állása, valamint egy román metropolia felállítása becikkelyeztessék; továbbá, hogy az egyházi és iskolai alapítványok kezelése külön szerb-román kongressusnak alaptörvényileg biztosítsák, a román kongressus eredeti szervezete törvényileg szentesíttessék, és a szerbek részére az 1848-ki törvényekben megállapított kongressus tovább is fentartassék. Indítványoztatott az összes egyházak és vallások egyenjogúsításának sürgetése is.

* (Fővárosunkban a közbiztonság) nem a legjobb lábán áll. A lapok „helyi esetei“ közt majd minden nap olvashatjuk, hogy az elmúlt éjjel itt és ott megtámadtak, leszurtak, s kiraboltak vala-

Harmadik évi folyam.

46. szám.

November 14. 1867.

Térey Pál,

magyar országos kiállítási biztos Párisban.

Az idei párisi világtárlaton a külön magyar osztály létesülésére vonatkozólag főlemlítjük, hogy az leginkább nyersterményeink külön kiállítására hasított ki az ausztriai osztályból s pedig leginkább Térey erélyes fellépése folytán. A magyar osztály két nagy termet képezett a kerekalakú kiállítási palotának a nyers termények és élelmi szerek kiállítására szánt külső, vagyis hetedik körében.

A kiállítási magyar bizottság a közönség iránti figyelemből ezen két magyar termet költségesen lefényképezteté, s lapunknak közvétel végett megküldé. Mi azonban lapunk szá-

mára azon egyszerű okból nem készítettünk róluk metszvényeket, mert látva e termék minden csin és izlés nélküli díszítését és berendezését, nem akarjuk *szegénységünk s önállástalan-*

ságunk bizonyítványait megörökíteni akkor, midőn a civilisatiótól messzeeső Kelet-Ázsia, a rothadozó Törökország s a barbár Afrika országai is ezerszeresen méltóbban, több izléssel és fényesebben léptek föl nálunknál a népek iparversenyében.

A két terem közül az egyik gabna- és lisztkiállításunkat, a másik legfőképp borainkat tartalmazza. A kiállított tárgyak ugyan nagy elismerésben részesültek, de maguk a kiállítási osztályok nem gyakorolnak épen valami kellemes benyomást. A borkiállítási osztály akármily közönséges borkereskedés kirakatainál, a liszt- és gab-

Térey Pál.

nakiállítás pedig még némely vidéki materialistaboltnál sem különb, s hogy ezen két hely Magyarországot képviseli, azt néhány magyar címer s azán a pesti Pannónia-gőzmalom terményei fölé

kitüzött szerény nemzeti és hatalmas schwarzgelb zászló mutatja. Ez pedig nemcsak az osztrák kormány hibája, mely minket mindenképp elnyomni igyekvék, nemcsak a magyar kormány mulasztása, mely még utólag is segíthetett volna, hanem hibája magyar iparosainknak is, kik közösen megállapítandó összhangra gondolni sem látszottak, hanem kiknek mindegyike saját s épen nem bámulandó fantáziája szerint készítetté kiállítási szekrényeit vagy állványait.

A mi a gabna- és lisztkiállítási termet illeti, ettől balra esik a magyar bureau s benn a teremben látszanak maguk a kiállítók által készített külön asztalok s állványokon, szekrények és ládáknak a különböző gazdasági és ipartermények, a másik teremben pedig főszerepet játszanak a borok, középen Jálies piramisával. A fal melletti állványokon, mint patikákban a porcellán-szelencék, többszörös glédákban láthatók valának a többi kiállítók borai: tokaji, budai, ménesi, erdélyi, somlyói, badaesonyi, diószegi, villányi, egri, a horvát-tótországi borok sat. A magyarországi borkiállítók nyole arany, hat ezüst és hat bronzérmét kaptak. Balra van a dohánykiállítás, melybe célszerű volt a Lónyai financeminisztersége alatt készülő irtózatoss büzös, rosz és drága szivarokat ki nem állítani, melyek a Pléneréinél esőppet sem alábbvalók. Ugyane teremben volt jobbról Romanith, Balkó és társa aradi kereskedők igen szerény fakiállítás. Ezen, leginkább a zongora és egyéb hangszerkészítők által használt finom lemezek máris nevezetes és igen keresett kiviteli cikket képeznek; különben fakiállításunk nagyobb része a parkba volt helyezve, míg ezek mint olyak jutottak ide, melyek az idő viszontagságainak ki nem tehetők. Itt volt még a gyapjúkiállítás is miniatúr adagokban, mit a külföldiek nem győztek eléggé megróvni, mert latszámra kiválogatott gyapjuból bajos nagyobb tömegekre következtetést vonni. Kivülről a szerényke magyar osztály fölött mindenütt olvasható vala a „*Royaume de Hongrie*“ vagyis a „Magyar Királyság“ fölírat.

Ez osztály volt mindig a világhiállítást meglátogatott mintegy kétezer magyarnak találkozási helye s ez osztály létezése mindenestre nagy haszonnal volt rájuk nézve, mert a magyar bizottság a legnagyobb készséggel nyújtott felvilágosításokat mindenre nézve, továbbá itt közhasználatra egyszersmind több magyar lap is ki volt téve. Volt legalább hely, a hová a külföldi vásárlónak is találkozót lehetett adni. Ha tehát a magyar osztály elég nyomorultan is képviselte Magyar-

országot, legalább „nemzeti kaszinóul“ szolgálhattott Párisban!

A magyar osztályt sok nevezetes egyéniség látogatta, fejedelmek s egyéb kitünőségek, kik ugyan elbámulhattak, midőn a „közös birodalom“ egyik felét képező Magyarbirodalmat az anyai szeretettel dédelgetett Ausztria mellett így látták képviselve, s azért mi is óhajtjuk azt, a mit a magyar kiállítási bizottság egyik tagja hozzánk intézett levelében mond, t. i. hogy „*Magyarország egy jövő kiállításon úgy gazdasági, mint iparterményeivel külön szerepeljen.*“

Hogy azonban a nagy világ önálló népei közt úgy a hogy, ha csak *legutolsóképen* is voltunk képviselve s nem mint egészen Ausztriába olvasztott nép, ezt leginkább a magyar biztos, Téry Pál buzgalmának s ernyedetlen fáradozásának köszönhetni.

Téry 1831. aug. 28-dikán, N. Károlyban született. Iskoláit jobbára konviktusokban s aztán 1847-ben Pesten végezte. 1848. elején a Miklóshuszárok ezredébe lépett mint hadfi, júliusban már tiszt volt, 1849. márciusban kapitány, és augusztus 3-dikán őrnagy s egyszersmind Klapka szárnysegéde Komáromban, honnan a kapituláció után külföldre utazott s a müncheni egyetemen tanulmányozásokkal töltötte idejét.

1850-ben szabad visszatérést nyervén, Szatmármegye titoknokává neveztetett ki, hol a Bach-féle definitívumig maradt, aztán leköszönt s a gazdasági tanulmányoknak adván magát, a magán életbe vonult.

Németország legelső gazdasági intézeteit bejárván, Hohenheimban mint tanuló iratta be magát. 1857-ben Angliába ment, hol szintén gazdasági tanulmányait folytatta s ott írta 1859-ben angol-skóthoni naplóját, mely a magyar gazdasági irodalomban oly hiányt pótol, s mely első munkája általános tetszéssel fogadtatott.

Visszatérvén Angliából, 1860-ban a gyakorlati gazdaság terére lépett, a hol találjuk őt most is, csak akkor hagyván el a magán kört, ha a haza által szólíttatott, így az 1862-dikei világhiállításon a magyar gazdák együletének főügyvivőjévé választatva, Londonban tartozkodék az egész kiállítás ideje alatt. 1864-ben az orsz. gazdasági egyület, illetőleg a kormány felszólítása következtében Franciaországba utazott, hogy jelentést tegyen az ottani újabb kendertermesztési és feldolgozási rendszerekről. — 1865-ben a magyar országos gazdasági kiállítás tagja, bírálója és előadójának választatva, később ismét ugyan-

azon év végén a képviselőházhoz választatott, hogy mint a háznagy helyettese, a szervezésnél befolyjon.

1867-ben az országos központi bizottmány által megválasztván, Magyarország biztosának és képviselőjének neveztetett ki a párisi kiállí-

tásra. Itt július 1-jén Napoleon császártól a francia becsületrend keresztjét kapta, s ugyanazon hóban a francia „Academie nationale“ tagjának választotta sikeres működéseieért. — Térey neje angol s van egy reményteljes fia is.

Szeretet és mosoly.

Leolvasám a csillagokból,
Mit ajkam zengedez :
„Oh csak szeressünk mindörökre ;
Vég nélkül édes ez.
És mindörökre ne gyűlöljük
Az embert senkiben ;
Legalább egy mosolyt az arcon
Szeretni kell, igen“

A tévedett szív mélyein ha
Bánat van s fájdalom,
Nagyon sokat feledtet ekkor
A részvét, szájalom.
S míg kóbor lelke a betyárnak
Lánykájánál pihen :
Szelíd mosoly két ajkain, mit
Szeretni kell, igen.

Bizalmadat ha megtörik is
Már-már az emberek :
De szivedet sok lelkes ifju
Hadd engesztelje meg,
A kiknek lelke fölfelé száll
Dalolva réptiben,
S édes mosoly van arcukon, mit
Szeretni kell, igen.

Aztán tekints az utcaporba,
Nézd ott a gyermeket :
Minő a fény, mit szép szeméből
Az elmenőkre vet ?
Ekkép ragyog be bércet, halmot
A nap is keltiben . . .
Oh a mosolygó gyermekarcot
Szeretni kell, igen.

Dömölör Pál.

Komáromi napok 1849-ben.

X.

Az eddigiekből láttuk, hogy midőn valamely ügy — legyen az a legszentebb, mint most a haza ügye, — bármely oknál fogva alkonyára jut, mily elv-, kedély-, terv-, bátorság-, vitézség-, hűség- stb. változtatólag hat sok emberre. De hogy erről még több meggyőző adatot lássunk, im itt a szeptember 1-elsői hadseregi parancs :

„A tegnapi napi parancs értelmében minden főtisztnek megengedettett, kik utolsó csepp vérig a várát védelmezni elhatározottak nem lennének, felsőbbi jelentés után a szabad kivonulás. Tapasztaltatott azonban, hogy az orvosok a vár védelmezői közé számítván magukat, többen a szabad kivonulásért jelentkeztek ; miután az ostrom alkalmával a betegek száma nem hogy szűnne, sőt az közönségesen növekedik, de különben is az orvosok nem mint közvetlen fegyveres védők tekintendők, elhatároztam, senkit közülök bármi szín alatt addig, míg a várban betegek lesznek, el nem bocsátani.“ *Klapka* tábornok.

XI.

Hogy maradhatnának nyugton az üzlet emberei, kiket buzgó fáradozásra — a haza ügye mel-

lett — a pénz szerelme üz, mikor ezen bálványuk is veszélyben forog ?

Tódultak a külvidék kereskedői mint a raj Komáromba, hogy itt magyar bankjegyeiken tulajdonadjanak ; a fővezér e sürgő élelmiségnek szeptember 2-kán egy hadseregi parancsban következőleg vetett gátat :

„Tapasztaltatván, hogy a külvidéki kereskedők magyar bankjegyeiken tulajdon kívánván, seregeseen Komáromba jönnek, s itt minden árucikkeket a legfelesigázottabb áron összevásárlanak, mi által nem csak a lakosság, de különösen a várórség is különféle hiányokat szenvedhet, rendeltetik ennél fogva, hogy Komáromból minden kivétel rögtön szigoruan eltiltassék ; erre nézve a térparancsnokság oda utasittatik, hogy egy alkalmas és erélyes főtisztet a rendőrségi hivatal vezetésével azonnal bizzon meg, kinnek kötelességévé teendő, hogy minden ilyenmü kihágásokra felügyelvén, a városba folytonosan cirkálókat küldjön ki. Továbbá meghagyatik a térparancsnokságnak, hogy mai naptól fogva törvényes utlevél nélkül a városba senkit sem be, sem ki ne bocsásson. Erre nézve, azon elmaradott főtisztek-

ből, kik beosztva nincsenek, minden kapuhoz s hidhoz felügyelőkép egy vagy több, a szükséghez képest kiállitassék. Ennek következtében minden örparancsnok oda utasittatik szigoruan, miszerint minden kimenő szekeret a bejárásoknál álló örök által megállitassanak s azokon bármily árucikkek lennének, az ott levő kormánybiztosnak általadják, ki azokat a városházhoz kísérteti.

A várkormányi szeptember 3-ki parancsból tudjuk, hogy Hrabovszky törzshadbíró állásáról ünnepélyesen leköszönt, ki a létszámból azonnal kitöröltetni rendeltetett Assermann várparancsnok által, s a kitöröltnek semmiféle követelése nem maradt fenn.

Ez utóbbi napon egészsége helyre állván Klapka tábornoknak, Kászonyi ezredestől a főparancsnokságot átvette.

XII.

Most, mielőtt tovább mennék, egy nagyfontosságú hirdetményt, mely szeptember 2-káról van keltezve, kell közlenünk, hogy a ránk nézve gyászosan sujtó események sorrendjét ne téveszszük.

Hirdetmény.

„Midőn a hadi tanácsnak a fegyverszünet iránti határozatát közzétettük: egyszersmind arról is lőn értesítve a közönség, hogy kétrendbeli vegyes küldöttségek bizattak meg s küldettek ki, hazánk távolabb részeiben szabadsági harcunk állását kitudandók.

„E visszatért küldöttségek nem hozhattak minden tekintetben biztos tudositást seregeink állásáról, s e körülmény azon térre vezette a hadi tanácsot: hogy a haza közügyének nem csak fegyverrel, de egyezkedési kiegyenlítésekkel is használni megkísértse: minek folytán közakarattal következő föltételekben állapotott meg:

1-ször. Az egész hazát illetőleg:

a.) Általános polgári amnestia személy és vagyonra nézve.

b.) Általános bocsánat a magyar, akár már fegyverzett, akár még fegyverben álló seregebelieknek.

c.) A magyar pénzjegyeknek egész értékük szerinti biztosítása.

d.) A külföldre menni kívánóknak szabad utleveleknek kiadása.

2-szor. A komáromi várörizet s városra nézve:

a.) Szabad, bántatlan kivonulása a seregnek.

b.) A tiszteteknek egy havi, a legénységnek 10 napi dijnak ezüst pénzbeni kifizetése.

c.) A várkormány s polgári hatalom által kiadott utalványoknak kifizetése.

d.) A várkormány által kibocsátott pénzjegyeknek beváltása.

„Kettős volt az ut, melyen a hadi tanács indulhatott: vagy egyedül s tisztán katonai becsületből, de a haza javárai tekintet nélkül a védelmi harcot folytatni, vagy pedig enyhítést szerezvén a szerencsétlen hazának s minden honpolgárnak egyéni szabadságát biztosítván, mely megőrzött erkölcsi drága elemekből ismét emelkedhetik egy hon; föltételek mellett becsülettel lelépni azon pályáról, melynek az igazságtalan sors nem kedvezett.

„A haditanács ez utóbbit választá, de midőn ezt választá, azt oly elhatározott lélekkel tevő, hogy ellenkező esetben a vár falai alatt fog elvérzeni, s árulónak tekintend mindenkit, ki ezentul véleményét megváltoztatná.

„Ha az ellenség a föltételeket elfogadandja, a hadi tanács, e hadi kötés végrehajtása előtt kellő garantiáról fog gondoskodni, és azt a nélkül nem is teljesítendi.

„Midőn e hirdetményt ki akartuk adni, érkezik az ellenségtől azon értesítés, hogy a fegyverszünetnek folyó hó 4-kén déli 12 órakor úgy is vége levén, minthogy az egyezkedési pontok el nem fogadtattak, az ellenségeskedések újra megkezdődnek. — Komáromban, szeptember 2-án 1849 — Komáromi teljhatalmu kormánybiztos: *Ujházy László* m. k. — A komáromi vár s hadsereg főparancsnoka: *Klapka* m. k. tábornok.

E hirdetmény közrebocsátása után mily dúló érzelmek zajongtak a béke után sóvárgók keblében, és mily tüzelő, szilaj kedvesapongások voltak az elszánt bátor harcosok között!

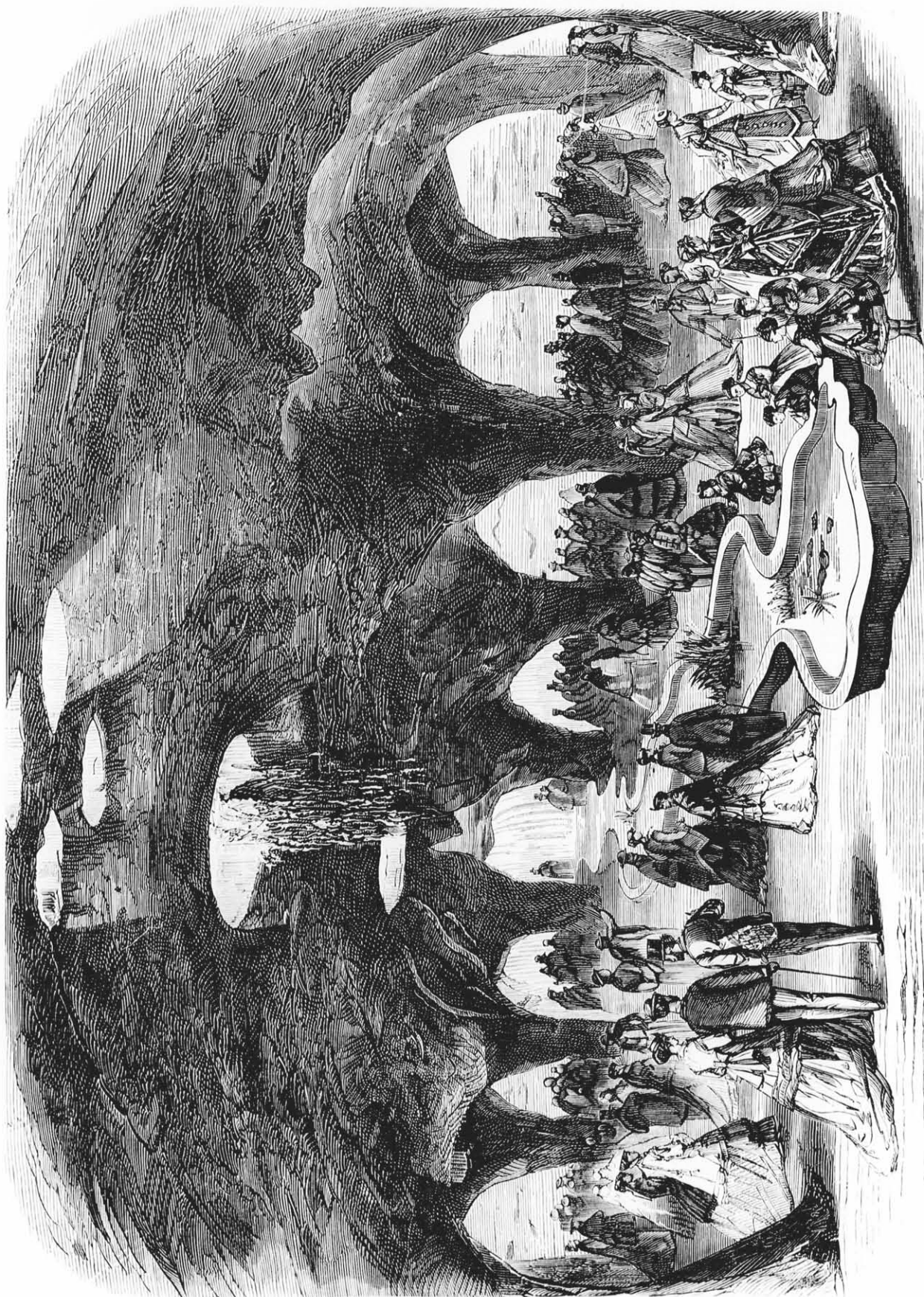
Az elfogulatlan ember előtt, a már tudva levő körülmények közt mire lehetett kilátás? Hosszu, kínos szolgaságra.

És e szegény, zaklatott hon,

Melynek képét bujdosó magzatja
Még Kalypsó keblén is siratja
S kart feléje busan, vággyva nyujt,

hosszu, hosszu időre martaléka lesz a szivtelen, rideg szolgaságban felnőtt poroszlóknak, kiknek kiváló tulajdonságuk automat-módra mindent megtenni, a mit parancsolnak, csakhogy zsoldot kaphassanak.

Hamary Dániel.

Az édesvízi aquarium a párisi világtárlaton.

A párisi világtárlat aquariumai.

Azok kedvéért, kik talán még nem tudnák, megjegyezzük, hogy az aquariumok a tudomány és művészet segélyével készített oly víztartó medencék, melyek céljukhoz képest forrás-, folyam-, posvány-, vagy tengervízzel töltetvén meg, alkalmasak arra, hogy azokban vízi állatok és növények éljenek, szaporodjanak s különböző mozgásaikban a szemlélő által figyelemmel kísértethessenek. E szerint az aquariumok kiegészítő részei az állatkerteknek is, azonban igen költséges voltuknál fogva csak igen ritka helyen találhatók, többek közt a hamburgi állatkerben.

A párisi világtárlaton két aquarium volt: egyik édesvízi, másik tengeri állatok számára, s valóban műemkek mindkettő.

Ha a tengervízi aquariumot akarta meglátogatni az ember, először földalatti barlangba kellett hatolnia, s abból lépcsőkön kellett felmennie, midőn egyszerre meglepő és megdöbbenő látvány tárult eléje; csepkőalakú oszlopok által képezett *vízalatti terembe* jutott s köröskörül vízzel látta magát környezve s víz képezé feje fölött a bolthajtást is, mely természetesen óriási üvegfalak által volt a nézőtértől elválasztva, s így csak egy hüvelyknyi üvegfal által elválasztva le-

hetett látni a mindenféle esodásalaku tengeri állatokat vickádozásaikban.

Az édesvízi aquarium, — melynek rajzát mai számunkban mutatjuk be olvasóinknak, — nem volt oly megdöbbenőleg meglepő, mint a föntebbi, de amannál célszerűbben vala berendezve. Ez tökéletesen barlangot képez, mely körben csepkőalakú oszlopok által van környezve s ez oszlopok közt vannak a vízmedencéket képező elválasztó üvegfalak. E helyiségben tulajdonképen tizenegy aquarium van, mert az óriási medencét külön üvegfalak által ugyanannyi osztrályra kellett különíteni, hogy némely állatfaj a másikat föl ne falja. Van e barlangban zuhatag is, mesterséges patak s kis tóalaku külön medence.

Az aquariumok igazgatója *Gassier*, kitünő természettudós, ki gondoskodott róla, hogy az édesvízi lakosok mindenféle osztálya, neme és faja képviselve legyen itt, s azért láthatott itt a szemlélő nemesak mindenféle nagy és apró halat, hanem különböző teknős békát, rákot, édesvízi puhányokat, (csigákat, kagylókat, polypokat,) rovarokat és láthatta a vízben élő növények változatos légióját is.

Egy különös, leginkább Magyarország nagyobb városaiban jelentkező járvány.

Van többféle járvány, kétségbeejtő, veszélyes és ragadós; de van nevetésre indító is, és ezen utolsónak egy neme, mely bizonyos idő óta a falukból a városokba vette útját, a „nagyaságos“ címnek önkényes osztogatása és jognélküli elfogadása. Eleintén ezen címnek adományozói különösen a pincérek és hajfodrászok valának, kiket követtek kegyeket hajhászó szalon- és uteahősök, nemkülönben a regényírók utócsapatai. Megjárja, ha hasonlók a sociális élet említett köreire szorítkoznak, de hibáztatandók, kik ezeken túl mennek s ha a tudományos életnek terén kezdenek sarjadzani. Sajnáljuk, hogy már ez is történik; ime példája:

Legjelesebb történészünk újabb nagyérdékű munkái egyikében a Batthányiakat már I. Ferdinánd király idejében mint grófokat szerepelteti, holott okmányilag bebizonyítható, hogy akkor Magyarország más grófokat nem ismert, mint a Zrinyieket és Frangepánokat, kik idegen hatalmaktól régen nyerték ezen címet. Honunkban a grófi címet a királyok csak a 17-dik század-

ban kezdték adományozni, és ezen adományosok sorában állanak a Batthányiak is, kik szintén csak ezen század elején, t. i. 1603-ban lettek bárók. Maga ezen bárói cím I. Ferdinánd uralkodása előtt Magyarországon egészen ismeretlen volt, és ő vala első királyunk, ki több régi kitünő nemes családot báróságra emelt.

Ezen első bárói családok közül még most is virágoznak betürendszerint e következők, többnyire utóbb nyert grófi címmel: a Balassa, Csáky, Nádasdy, Nyáry, Révay, Zay családok. Azon netaláni észrevételre, miszerint a grófi cím már I. Ferdinánd ideje előtt és alatt is használtott, p. o. Comes Emericus de Perén, Comes Thomas de Nádasd stb. megjegyezzük, hogy ezen grófi címet korántsem illette az egész családot, hanem ennek csak azon tagját, kinek hivatala a „Comes“ címmel egybe volt kötve, p. o. Comes Palatinus, Comes Pesoniensis, Comes Temesiensis, Comes Montis Claudii stb., mi az ezen ügyet felületesen bírálónak alkalmat nyújtott, egyes személynek címzetével ennek egész családját felruházni,

Legújabb időben hasonló eset történt a Princeps címzettel is, t. i. a „Princeps Alexander a Rudnaéval,” mely címet ismételve használtatott az „Alexander a Rudna Princeps Primas Hungaria” helyett.

Igaz, hogy a legrégebb okmányokban a „Comes” címet ismételve előfordul, és alig van hazánkban régi nemes család, melynek ősei között ne találkoznának „Comes” címmel ellátottak, a nélkül, hogy ezeknek utódai a grófi címben örökösödtek volna. Meglehet, hogy ezeknek ellenére

valaki „Lehotzky Stematographiájára” fog hivatkozni, de ezen jámbor tudós egész századokkal kedve szerint rendelkezett, régi családokból újakat, újabból régieket faragott, és ha épen úgy tetszett neki, az illető törzsököt Noe bárkájában is kikutatta.

Az idézett igen érdekes történelmi munkára visszatérvén, elismerjük, hogy a fejtegetett kis tévedés magában ugyan csekélység, hanem hasonló jeles munkákban, úgy hisszük, ilyeneknek sem kellene tért engedni. **Szerényi Bódog.**

Békés-Csaba.

Ha néhány évtized előtt jutott volna feladatunkul Békés-Csaba rövid ismertetését közölni, akkor még úgy kezdhettünk volna jelen ismertetésemet hogy: nemcsak Magyarországnak, de egész Európának legnagyobb faluját van szerencsém bemutatni e lapok tisztelt olvasóinak ez igénytelen kis vázlatban, mely Békés-Csabának közép-pontját, — tehát csak egy kis töredékét — tünteti elő kelet felől; de e nevezetességét, t. i. hogy egész Európában „*legnagyobb falu*”, ma már elveszte az által, hogy 1840-ben mezővárossá módosított elő.

Azonban, bárha mint mezőváros nem is többé oly európai nevezetesség, mint volt falu korábban, mégis bir annyi érdekességgel és nevezetességgel, hogy hazánk e nemű városai között nemcsak becsülettel kiállja a versenyt, hanem sokakat jeleségben felül is mul.

Békés-Csaba hajdanában egészen magyar község volt, és mint falu, már az 1235-ik évben okmányilag is említetetik; ezenkívül még többször is találkozunk nevével a régibb századokban, így 1450-ben, midőn a kalandor Szerecsény György hadseregével itt telepedett le, innen tört a szomszéd Gyulára, s azt elfoglalta, — 1561-ben midőn az akkori békés-megyei királyi biztos Földvári István, Csabát mint rosz adófizető helységet örököltette meg jegyzőkönyvében, ezt irván róla: „Csaba omnia restat”; továbbá 1556-ban, midőn Magocsy Gáspár gyulai királyi várkapitány a Csabán lakó Zápolya párti Abrahamffy Imre várként erődített kastélyát ostromolta, bevette, s tüzzel vassal elpusztította. — E várnak ma már némi sáncain kívül semmi nyoma sem lelhető, de környékén még koronként emberesontokra s régi pénzekre akadnak.

A XVI-ik században Csaba úgy említetetik, mint virágzó reformált egyházközség, de mely később a török hódítások korában csaknem végkép el-

pusztult, így 1566-ban, midőn a szomszéd Gyulavára e vidékkel együtt török uralom alá került, nemcsak a földesurak, de a földmivelő nép is szétfutott a szomszéd megyékbe, menedéket keresendő. E siralmas állapotának tanúságaként megemlítjük, hogy az 1716-ik évben történt összeíráskor Csaba összes lakossága már csak 22 magyar reformált családból állott, kik marhatonyésztéssel foglalkoztak s szegényes földalatti kunyhókban laktak.

A jelenlegi virágzó s jólétben folytonosan emelkedő Csaba eredete az 1717-ik évre esik, a midőn három felvidéki üldözött evangélikus tót családfő az alföldre jött, s a szegedi kamarai igazgatósághoz folyamodtak engedélyért arra, hogy mind ők, mind pedig az utánok beérkezendő faj- és vallásrokonai Csabán letelepedhessenek. És miután e kérelmükre nemcsak letelepedhetési engedély, de a szabad vallásgyakorlat is biztosított részükre, visszamentek ez örömhírrrel a felföldre, s a következő tavaszon, mint a raj, úgy jött le az evangélikus tótság.

A hol jelenleg a régi városháza fekszik, ott azon időben még erdőség volt. Ezen erdő szélén fogták ki lovaikat s megpihentek, azután pedig a kamarai mérnök kimérte házhelyeiket. A fentebb említett néhány magyar család kunyhóit is megvették s helyeikre szebb házakat építettek, azok pedig elköltöztek fajrokonaihoz Dobozra, Békésre, Gerlára; így alakult az 1718 év tavaszán a mostani Csaba.

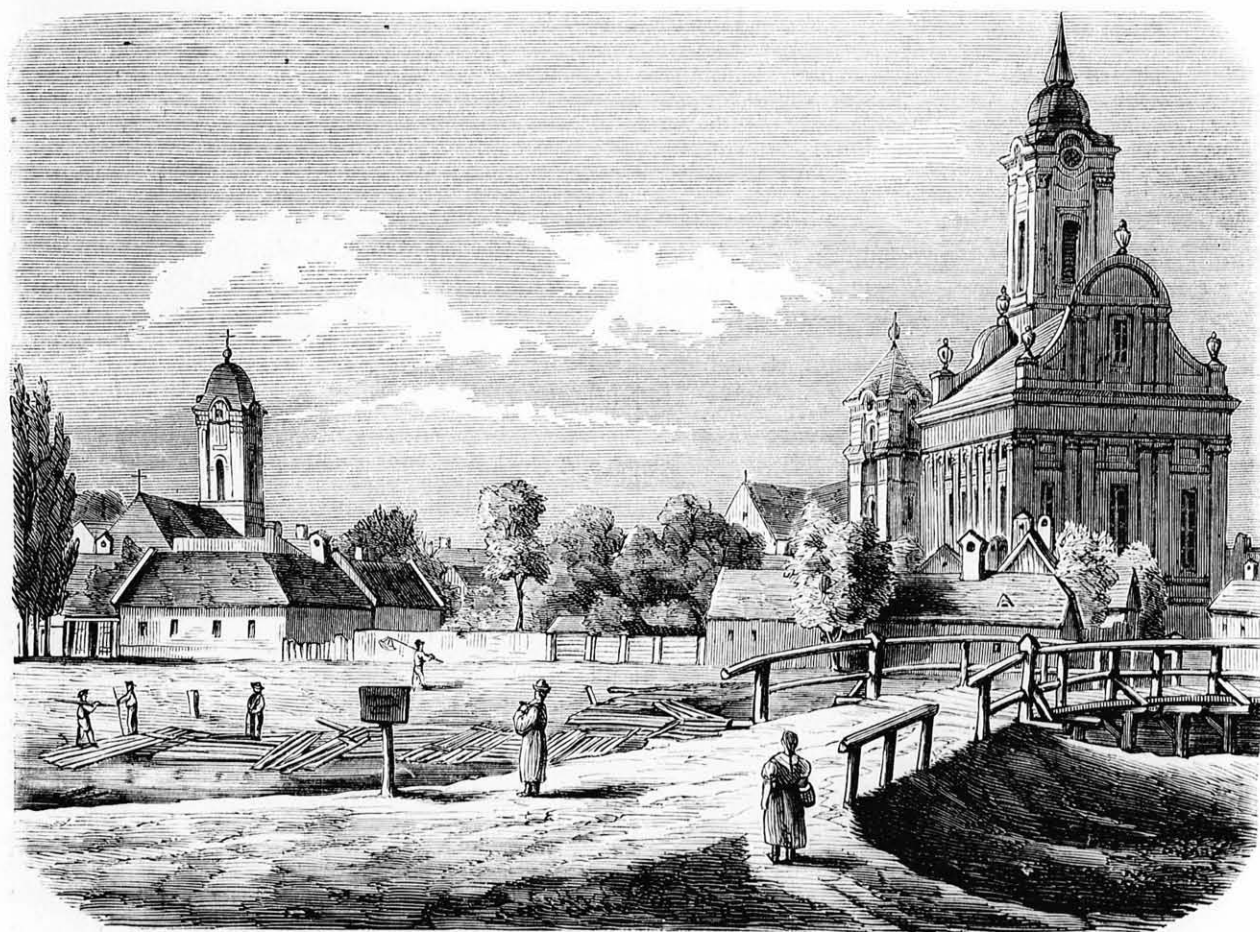
Mily roppant különbség, ha az akkori Csabát a mostanival összehasonlítjuk, pedig azóta csak 150 év folyt le. 1716-évben Csaba összes lakossága volt 110 lélek, 1865 végén pedig 30,892. Pedig a csabai tótok közül koronként egész raj felkerelkedett s máshol keresett hazát. Így 1748-ban egy csapat Mokrára költözött, s ott egyházzá alakult. 1753-ban pedig 800 csabai, berényi s szar-

vasi kerekedett fel, s Szabolcsba költözött s ott a nyiregyházi egyházat alapította.

De térjünk át képünk magyarázatára, mely a város középpontjából a legnevezetesebb épületeket engedi látnunk, úgy a mint azt a Körös tulsó partjáról kivehetni. A legnagyobb épület képünkön az új vagy nagy evang. templom, melynek alapköve 1807-ik évben tétetett le, és sok akadálylyal, melyek közt az egyházi pénztár szomorú állapota is nagy szerepet játszott, végre 1824-ik évi június 29-én teljesen elkészülve, felszenteltetett. Az alföldön ez a legmagasabb

Ettől balra látjuk a római katolikusok templomának tornyát, mely 1769-ben épült. A római katolikusok csak 1750 táján telepedtek itt meg, addig az egész helység csupa evangelikusból állott; s azért a katolikusok most is külön egy esomóban laknak a felső végen, s szánzóföldjeik is együtt hasítottak ki a soproni pusztán.

Csabának jelenleg van 120 utcája, s ezek közül leghosszabb a városon végigvonuló nagy utca, melyen a piac is fekszik; házainak száma összesen 3184; van itt egy gyógyszerár, kis postahi-

Békés-Csaba, a Körös partjáról tekintve. (Zombory G. rajza.)

tárgy, s azt is állítják, hogy az egész birodalomban a legnagyobb evang. templom; 28 öl hosszú, 15 öl széles, 18 öl magas. tornyának magassága pedig $37\frac{1}{2}$ öl,

Ezzel átellenben van a régi evanglikus egyház, mely még 1745-ben épült, s az 1773-ik évben két oldalszárnynyal bővítettetett ki, mi által keresztalakot nyert, s 179 $\frac{3}{5}$ -ben emeltetett bástyaszerű tornya.

E templom a hétköznapi isteniszteletre használatik, s vasárnaponként itt tartatik a magyar isteni tisztelet.

vatal, egy városi és egy katonai kórház, két halotti gyámegylet, két városháza, az egyik új emeletes, egy tűzoltó egylet, gőzfürdő, szeszgyár, sörház, egy gőzmalom, 50 kereskedőbolt, asztalos, timár, eszmadia, szücs, szabó és kovácscéh; az iparosok összes száma 394. Az 1842-ben alakult kaszinónak jelenleg 150 részvényes tagja van; a népkör részvényeseinek száma 330.

De sok volna azt itt röviden elősorolni, miféle célszerű s jótékony intézményekkel bir még e város, mely valóban óriási léptekkel halad a jólét, polgárosodás s közműveltség terén előre, melyre kétségkívül nagy befolyással van a mellette elvo-

nuló tiszavidéki vasut; még nagyobb lendületet fog majd adni az alföld-fiumei vonal.

Végül még meg kell említenünk, hogy az itt elősorolt adatok legnagyobb részét b. csabai evang. lelkész Haan Lajos jeles értekezéséből vettük át, kinek ezennel köszönetet szavazunk, hogy

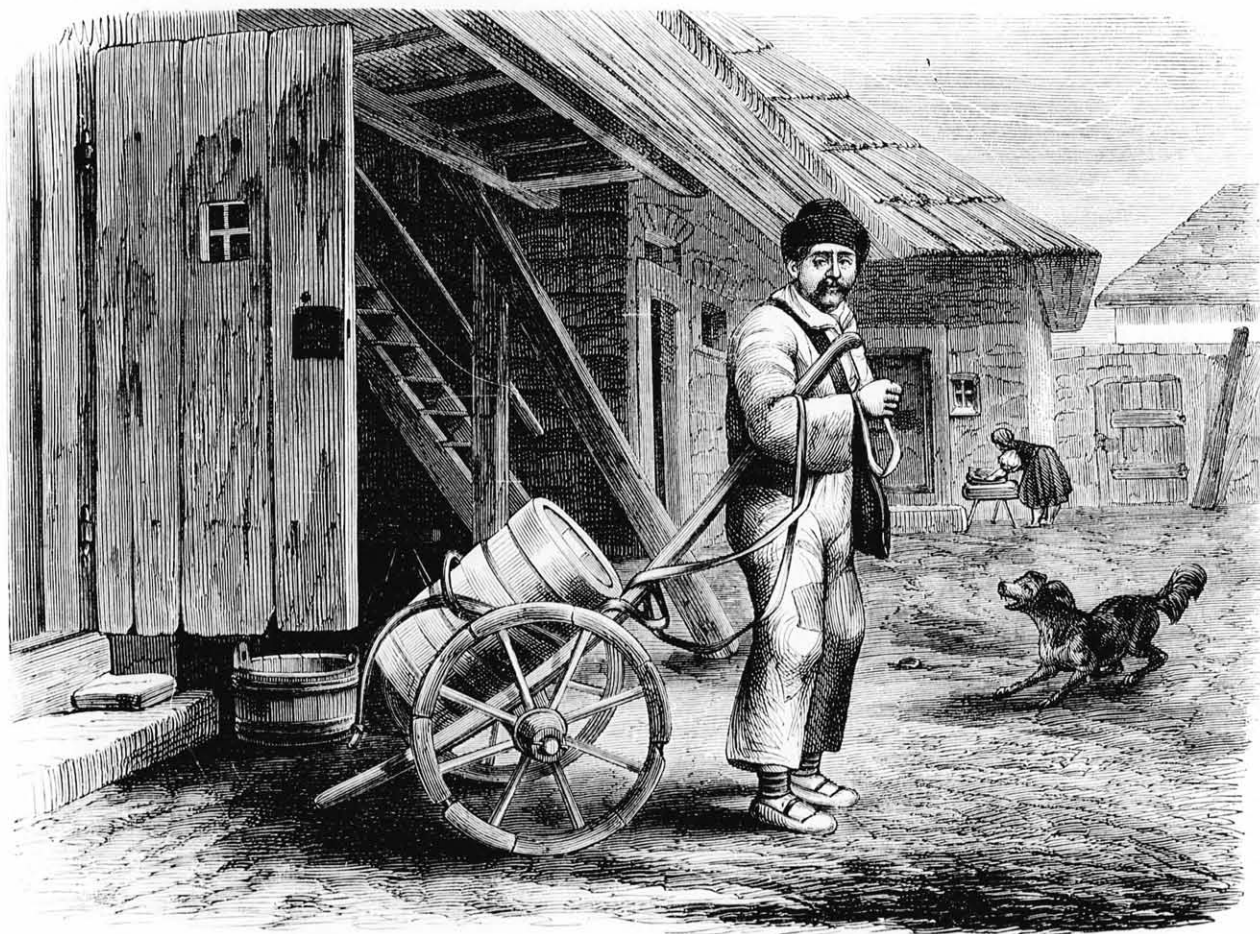
„Békés Csaba mezővárosának hajdanáról s mostani állapotjáról“ oly kimerítő helyiratot készített (megjelent Pesten, 1866-ban.) Ajánljuk azok figyelmébe, kik az ily monographiáknak kedvelői.

Zombory Gusztáv.

A mármarososi sós-víz hordozó.

Az alföldi magyar embernek ha van kenyere, szalonnája és bora, mint negyedik szükségeset, a sót is ide számítja, és hiszem: el elgondolkozik

szen hazánkat sóval, sőt még a szomszédokba is juttat, s még is mily különös, itt porsóval (bár olesó) nem igen sóznak, csak a jobb módúak; a

A mármarososi sósvizhordozó. (Horkay rajza)

azon, hogy miért nem lehet azt ásni náluk is valamelyik halom vagy homokdomb kebeléből?

Hát bizony azért, mert a természet igen jó gazda lévén, javait egy iránt osztja fel gyermekei közt, ez okból juthatott a szalonnának, bornak hiányát érző Máramarosnak a só.

E megye aztán meg is van áldva sóval, mert sokszor még az ekevas is azt vet ki; de mindamellét is, a mennyiben ez az ország vagyonához tartozik, szigorú rend és törvény mellett kezeltek.

Legnevezeteseb sóaknák itt a szlatinai, sugatagi, rónaszéki, s e három telep tartja majdnem egé-

nép legnagyobb része sós-vízzel főz, s minden ételét ezzel fűszerezi.

Egy ilyen sós-víz hordozót mutat itt képünk, ki legelőbb szolga, később katona, végre vénségére sóviz hordozó lett. Két kerekű kis talicskán hordja a sós-vízet kis hordóeskájában, melybe 35—40 itce fér el, és ezt, hallatlan olesóság! csak négy hatosért adja, s a nép örömet megveszi, ha bővében van is, mert ez nem romlik el, sőt minél tovább áll, annál erősebb, mivel a vizrészek elpárologván, a megmaradt rész tömörül és erősödik.

Azt is megemlíthetjük itt, hogy gazdasszonyaink

nagyon ügyesek az ezzeli sózásában; minden ételhez a legkellőbbben találják el a mértéket, kivált a mi hazai ételünkhöz, a tokányhoz és a gulyásos hushoz. //—y.

A magyar emigráció viszontagságai történetéből.

Törökországban.

III.

Kutahiaról. Menekültjeink ottani élete. A k's Kossuth Lajos kedvence a törököknek. Dembinszkyről. Alkudozások a szabadon bocsátás fölött. Battányi Kázmér szökési kísérlete. Angolok és olaszok Kossuthot meg akarják szöktetni. A Mississippi gőzös.

Ha most bellebbezettjeink másik csoportjára tekintünk, ezeket Kossuthal együtt Kutahia vagy Kutahijeh nevű kis-ázsiai, anatóliai városban találjuk. E város neve hajdanában Cotyacum volt s északi Phrygiához tartozott. Strabo is említi. A mai, 50,000 lakost számláló Kutahia a Purzak-dagh (Purzak-hegy) aljában, ugyanilynevű s hajdan Thymbrisnek hívott folyó mellett fekszik s az anatóliai beglerbég, vagyis helytartó székhelye. Épületei közt legnevezetesebb egy sajtószerűen épített régi mecset s környékén sok görög- és római-korbeli régiség található.

A menekültek élete itt irás, olvasás, nyelvek tanulása s jövőjük feletti bizonytalan aggodás közt folyt. Itt írta Mészáros Lázár volt hadügyminiszter az 1848- és 1849-dikei eseményekre vonatkozó emlékiratait is. — Perczel Mórné itt egyesülhetvén csak férjével, egész csomag magyar könyvet s hirlapot hozott magával, leginkább a forradalom utáni dolgokról, s képzelhetni, mily mohó vágygal nyúltak ezekhez a hazájukkal még szellemi összeköttetésben sem lehető száműzöttek.

Kutahiában Kossuth mellett volt már családja is s mint egy azonkori hirlapi tudósítás mondja, Kossuth kisebbik fia, Lajos egészen megbabonázta a törököket, kik annyi mindenféle ajándékkal halmozták el, hogy azokat a gyermek számára végre alig tudták hová tenni. E gyermeknek egyébiránt igen tiszta, éles esze volt, s mondják, hogy midőn a többiekkel katonásdit játszó, önmagát rendesen jász-kún-kapitánynak címezteté. Egy este, midőn a menekültek közül többen Kossuthnál valának, s midőn a beszélgetés a *divánmak* az ő ügyökben közelebb hozott határozatairól folyt, a kis fiú egyszerre csak atyja térdei közé sompolygott s így kiáltott fel: „Papa, jó volna megvenni azt a divánt!” A gyermek e felszólalása megnevelteté a társaságot, — jegyzi meg tudósítónk — mert a porta története az utóbbi másfél század alatt csakugyan a szerint itélendő meg, hogy „ki vette meg a divánt?”

Dembinszky szintén azok közt vala, kiket az osztrák kormány kívánatára Kutahiába belleb-

bezték, — bár ő onnan a többinél hamarabb bocsátott szabadon. Dembinszky óvást tett bellebbeztetése ellen, azon alapon, hogy felőle sem Ausztria, sem Oroszország nem rendelkezhetik, minthogy 1791-ben Lengyelország azon részében született, mely azon időben még nem volt földarabolva s így ama hatalmak egyikének sem képezé birtokát.

Bár a magyar menekültek Kutahiában félig-meddig foglyok valának, egészben véve még sem panaszkodhattak a törökök ellen, kik nemesak tisztességesen ellátták őket, de bizonyos kitüntetésben is részesíték. A renegátoknak, a magyar hadseregnél viselt rangjuk szerint, már Viddinben úgy állapította meg a porta fizetésüket, hogy a rendes fizetésnek felét húzzák, bár aktív szolgálatban még nem valának ekkor alkalmazva. E szerint egy-egy basának havi fizetése 15,000 piaszter volt, (nem egészen 4000 ezüst huszas,) a bim-basié (örnagycé) 1500 piaszter, a kapitányoké 30 ft, a hadnagyoké 20 ftnál valamivel több.

Ezenközben a porta — támogattatván az angol, amerikai és francia diplomatai ügyvivők által — mindenkép rajta volt, hogy únott s csak Ausztria és Oroszország által rá erőszakolt börtönöri szerepének véget vethessen, a miért kutahiái bellebbezettjeit már 1851. márciusában szabadon akará bocsátani, támaszkodva azon kikötésére, hogy a magyar száműzöttek főbjeit csak addig fogja a birodalom belsejében visszatartóztatni, míg Magyarországon a nyugalmat vissza nem állítja a császár kormánya, s ez időpontot 1851 elején elérkezettnek hívé. Ausztria a porta szándékának ellene szegült s hosszabb diplomatai alkudozás után azt követelte, hogy ha a többiek szabadon is bocsátatnának, Kossuthot és a menekültek más két főbjét tartsa a török kormány még ezután is fogóságban s midőn engedékenységre nem talált, legalább azt az egyet kötötte ki, hogy Kossuth maradjon Kutahiában, kinek szabadon bocsátatása a birodalom biztonságát veszélyeztethetné, bár abban a csend és nyugalom már helyre van állítva. Menekültjeinkre nézve ezen hosszas alkudozá-

sok valóban kinosak lehettek s többen kísérletet tettek önkénytelen tartózkodási helyüket a porta engedelmé nélkül is elhagyni. Így tett többek között gr. Batthyányi Kázmér is, kinek szándékát azonban a Kutahiában is szép számmal levő osztrák kémek észrevették s annak kivitelét a török hatóságok által megghusították. Kossuthról is hirtelt, hogy Kutahiát titkon el akarja hagyni, s hogy tekintélyes külföldi barátai egész összeesküdt szövetséget alkottak a végre, hogy őt fogságából kiragadják s magukkal Anglia szabad földre vigyék, mely utóbbi hirre az adott alkalmat, hogy az Olimpusra és Kutahiába számos angol, olasz és amerikai kezdett kirándulgatni, köztük Hamilton, Urquardt és az olasz költő Regaldi s többen mások, kiknek a magyar forradalom vezetője iránti személyes rokonszenve ismeretes vala.

Ezen urak csakugyan szándékoztak Kutahiába is menni a száműzöttek meglátogatására, azonban letartóztattak s visszakisértettek e város határból, okul az adatván, hogy nem bírják elémutatni azon fermánjukat (utlevelüket,) mely nekik a bellegbezetek körébe juthatást megengedi, mely fermánt ők az uton elvesztettnek mondtak. Innen keletkezett a Kossuth megszökéséről szóló azon mendemonda, mely a nyilvános és titkos osztrák rendőrség légióit páni félelembe ejtette.

Végre ütött a szabadulás órája s a „Mississippi“ nevű északamerikai hadi gőzös volt az, mely 1851 szeptember közepén a kutahiai száműzötteket fedezetére szedte s részben Anglia, részben az Egyesült-Államok szabad és vendégszerető földjére szállította. (Folyt. köv.)

Szokoló Viktor.

Észak-amerikai utazásom naplója.

(Kivonatok és töredékekben.)

— **Rosti Páltól.** —

(Folytatás.)

New-York Aug. 12.

Mint személyemet illető kuriózumot feljegyezhetem, hogy New-Yorkban s így Amerikában tett legelső sétálásomkor, midőn alig két órai járkálás után az Union-square-t elértem, olyannyira bágyadt s fáradt lettem, hogy le kellett ülnöm egy padra s pihennem. Megmagyarázhatlan volt előttem e rendkívüli fáradtság oka, aránylag oly esemény járás után. Gyalog utazásaimban, sőt Párisban is minden fáradtság nélkül sokkal többhöz voltam szokva, s már aggódni kezdtem testi erőm rögtön fogytán, midőn eszembe jutott, hogy a hosszú tengeri ut alatt, mely után közvetlen ez volt első kirándulásom — a járástól egészen elszoktam, ép úgy, mint egy félórás lovaglás is elfárasztja a leggyakorlottabb lovas, ha az huzamosb ideig nem ülte a nyeret.

Itt az Union-square körül kezdődik New-York új része, egészen rendes, hosszudad négyszögekre felosztva; az utcáknak itt már nincs *nevük*, csak *számuk*. A várost délről északra a North- és East-river s ezekkel és egymással párhuzamosan az Avenue-k (széles utcák) futják végig. Tizenegy ilyen Avenue van; az első (*First*) az *East-River* partjairól s a 11-dik (*eleventh Avenue*) a *North river* partjai felé. Az 5-dik Avenue körülbelül a város közepe táján fut végig, az Union-Squareba a 4-dik nyílik. A kereszt-utcák, vagyis azok, melyek az Avenue-ket derékszögben szelik át, szűkebbek s egyszerűen „*Street*“ utcáknak neveztetnek szá-

mokkal ellátva. A mi az 5-dik Avenuetől jobbra van (kelet felé) az *East* (kelet), a mi balra fekszik, az *West*, (nyugat.) Valamely new-yorki adresz tehát e városrészben így hangzik: például 4 Av. E. 22. St. No 19; vagy 6. Av. W. 13. St. No. 7. stb. A város ezen része, de főleg még felsőbb (éjszakibb) része még nincs egészen kiépítve, s egész utcák még csak a papiroson vannak, azaz csak még kijelölve. *)

Itt lehet látni, hogy mikép épül egy város, s hogy mikép bujnak ki a házak a földből a szó teljes értelmében. Az itteni építésmód lényegesen különbözik az európaítól. Ugyanis legelőször nagy gödör ásatik, nemcsak a ház alapjának, hanem földalatti lakásoknak s raktáraknak; boltzatról szó sincs, hanem öntött vasgerendákat használnak, ha erősen akarnak építeni, s ezen építésmódot jelenben Párisban is utánozzák. A mint a kiásott gödör vagy üreg beépített egyaránt a föld színével, ráteszik fából az első emelet gerincét (skelet), s a közöket berakják téglákkal. A falak nem vastagabbak egy, némelykor két téglánál. Ha az első emelet kész, jön rá a második, s ha ez is kész, a harmadik, s így a fedél. Tűzfalról, bolthajtásról, vagy hogy elébb — mint nálunk — a főfalakat építsék fel, szó sincs. Sokszor meg-

*) Jelenleg egyébiránt, azaz, majdnem 10 esz'endővel azután, hogy ott jártam, már valószínűleg kiépítvék.

történik, hogy az a sőbb emeleteket már lakják, s a háznak még fede le sincs! Hogy ilyen kártyaház nem tart örök időnkig, természetes; de az amerikai ösiséggel nem sokat gondol, csak neki tartson ki, s leghamarább, mentül kevesebb költséggel a legtöbb hasznot hajtsa.

Az Avenuek közt legszebbek a 3. 4., de legfőleg az 5-dik; ezek szolgálnak a mellékutakkal együtt a tehetősb new-yorkiak lakásaúl, ide térnek ők vissza estenkint a napi fáradalmak után, családjuk körébe, s innen rohannak le naponta — „down town“ — (az alsó városba, azaz a Wallstreet s környéke felé) a különféle üzletekbe s „officek“-be, oly mohón, oly izgatottsággal s oly sietősen, hogy — mint egy szellemdus barátom megjegyzé — „legázolná e tömeg magát Sebastopolt, ha utjában állana.“ A város e része New-York Faubourg-ja, West-Endje *). Az utcák szélesek, csendesek; nincs itt kereskedés, sem forgalom, de roszul kövezettek, jobbra-balra fasorokkal. A házak barna homokkőből **) s angol módra építvék, azaz keskenyek, többnyire egy, legfeljebb két szoba- szélességűek, e szerint csak 3—4 ablakkal s csak egy családnak szolgálnak lakásul. Udvar s házkapu — pesti fogalom szerint — e házakon nincs, csak egy bejáró ajtó van, melyhez rendszeren kis lépcsőzet vezet. Csengetyü sincs az ajtón, mely természetesen mindig zárt, hanem van a „knokker“, egy öntött vas-kalapács mindennemű alakban, majd oroszán, majd koszoru, majd buzogány vagy egyszerű kalapács; ezzel zörgetnek — s kinyitattik. Egy előszoba vagy csarnok-féle fogad; ebből nyílik az ebédlő, egy mellette levő kis „parloirral“ (társalgó szoba); az emeleten van a „Drawing room“ vagy szalon, elegánsan, néha nagy fénynyel, párisi vagy ezeket utánzó butorokkal, sok, nagy, de rosz olajképekkel, szobrokkal, virágasztalokkal, gázvilágítással. Zongora — azt hiszem kivétel nélkül — sehoh sem hiányzik. A Drawing room rendszeren egy másik szobával nagy, igen széles s magas ajtó által van egybekötve; ez ajtó, mely néha kétszer oly széles, mint a mi elegáns dupla ajtóink, nem nyílik, mint a mieink, hanem jobbra-balra a falba tolatik. Az első terem ablakai az utcára nyílnak, a másikei a közre; de ezen ablak dupla, s telerakva a legszebb virágokkal, mint

egy kis kert. A második emeleten vannak a hálószobák s a legfelsőben a cselédség. Ha a házban „basement“ van, azaz földalatti szobák, akkor az ebédlő, cselédség ide vannak helyezve s a terem a félemeleten, ablakai előtt többnyire kis erkély vagy terasse virágokkal, futó-növényekkel.

E házak némelyike előtt, főleg a mellékutakban — szintén angol szokás szerint — kis kert van, azaz mintegy ölnyi vasrácsosozattal kerített tér, virágokkal, bokrokkal, repkényekkel s más futó-növényekkel, melyek különös ékeül szolgálnak e valóban gyönyörű városrésznék.

Minden kéj s gyönyör dacára minden lépten akadunk számos ellentétre, mely el nem felejteti velünk, hogy yankee- városban vagyunk, s főleg modern városban, fiatal nép között, melynek szelleme, iránya kizárólag az élet praktikus része felé hajol, életfeladata a „business“ lévén s célja a haladás — anyagi szempontból. Természetes, hogy nem sokat törődik az élet költőibb részével; az izlés tehát s a művészet New-Yorkban gyöngén áll s hogy az, a mi van, nem amerikai, hanem európai, természetes. Ily új országban, ily fiatal s főleg ily szellemű népnél hogyis fejlődhetett volna külön művészet!? Nem csoda tehát, hogy New-Yorkban például az építészeti modornak minden ismert, s számtalanszor még eddig ismeretlen nemét lehet találni, valóságos építészeti kérdőjeleket templomokban, nyilvános épületekben, nyári lakok alakjában stb.

A 4-dik Avenueben teszem azt három templom van közel egymáshoz; az egyik *basilika* téglából épülve, vörösre festve, fehér vonalokkal kockázva s tágas hegyezett kupolával; a másik tömör angol-góth stylusban barna homokkőből, magas hegyezett toronnyal, melyen áttört, finom, mesterséges munka, mint a bécsi sz. István vagy a norimbergai sz. Lőrinc temploma tornyán; a harmadik tömör gránit-darabokból van építve, két négyzetű toronnyal. Messziről én ezt középkori várrom utánzásának néztem. Az egyik szomszéd utcából pláne török mecsetféle torony emelkedik magasan az ég felé.

New-Yorkban szokás apró, de sok templomot építeni *); ennek következtében New-York való-

*) Amerikában egyáltalán. Ennek oka főleg abban rejlik, hogy Amerikában minden ember szabad s egyenlő lévén, senki sem akar a másikkal szolgálni, mintegy alárendeltje lenni, s így káplánoskodni sem; pedig ez nagy templomhoz s így nagy közönséghez okvetlen szükséges. Azután az a sok vallásfelekezet, mely Amerikában mind jogosult, s mely néha csak kevés hivat számlál, — ha még oly szerényet is, de saját templomot épít. S így Amerikában nemesak minden modoru, minden vallásfelekezeti templomot is találunk; emlékszem,

*) Faubourg St. Germain Párisban s a West-End Londonban, főleg az arisztokraciától lakott városrészek.

**) Azaz dehog homokkőből! fából, vékony téglafalból, mint a többiek, csak hogy külső, az utcára fordult oldaluk vékony, körülbelül két uj vastagságú homokkő- vagy márványtáblákkal van kirakva.

ban el van árasztva templomokkal. Kevés utca van, melyben ne volna templom; a nagyobbakban 3—4 is néhány 100 lépésnyi távolságra egymástól, s ámbár ezek lehetőleg mindenféle anyagból, a fehérre festett deszkától az elpusztulhatlan gránitig, s az egyszerű pajta-formától egészen a mesterségesen faragott góth-ig minden képzelhető s képzelhetlen stylusban vannak építve: nagyobbrésze ezen egyházaknak mégis az úgynevezett angol vagyis maszsvi góth stylusban épült. Némelyek New-York templomai közül valóban szépek, így például a *Grace church* a Broadway felső végén, mely csúcsívekkel s nagy gonddal dolgozva, fehér márványból épült, valamint a mellette levő hasonló paplak is. Szép zöld gyepel, árnyékot tartó fákkal, virágzó bokrokkal van e lak s templom körülveve, repkényekkel, arisztolochiákkal, s glycheniákkal (futó növények) izletesen befutva. A *Grace-church* egyike a legkellemesb külsejű templomoknak.

Nem vagyok eléggé szakértő, hogy az építmény stylusát vagy annak egyes részeit bírálgassam, hanem annyi bizonyos, hogy bármi szép — s mint

hiszem — meglehetősen korrekt legyen is ez építmény, mégis ama nagyszerű középkori templomok, melyek a *kölner dom*, az *amienszi székestemplom*, a *strassbourgi műnszter* stb. melyeknél a magas bolthajtásokban egészen más szellem uralkodik s melyeknél a csúcsos íveknek egészen más jelentőségek is volt, mint épen a stylistika; — melyek már sokkal komolyabb, mélyebb érzeménnyel készültek; melyeket századok szenteltek föl, s melyek oly sok viszontagsággal dacolva, annyi nemzedéken át gyűjtötték egybe a hiveket, s annyi ezreknek hallották fogadásait s hála- és könyörimáit, — rám egészen más hatással voltak, mint ezen ujkori, kétségen kívül igen sikerült másolat.

Szemeim e szép épülettől elfordítva, a házak minden ékesség nélküli egyszerűsége, a kereskedés lármája, az aranybetűkkel falra ragasztott mindennemű kereskedési s üzleti hirdetések megint eszembe juttatták, hogy én a világ egyik legujabb s legnagyobb kereskedelmi városában vagyok! Minden művészi érzeménnyel egyszerre vége lett, s szinte sajnáltam, hogy e szép templomnak nem jutott méltóbb helye.

Egy hét története.

— Nov. 11. —

(V. K.) Százkilenc férfi ül a szégyenpadon. S nem csak a szégyenpadon, hanem egyszersmind Dante „poklának“ tornácában is, hová Csernátóni barátunk tolla vetette őket, ama kislelkű angyalok közé, kik, mivel se nem mertek föllázadni az isten ellen, se nem bírtak hivek maradni hozzá, nem kaptak helyet sem az égben, sem a pokolban.

A százkilenc „honatya“ ez, kik a heves-megyei kérdés szavazásakor távollétük által tüntek ki.

A szám sokkal nagyobb, semhogy a sajtó és közönség méltán meg ne ütköznék rajta. De a névsor is sokkal tarkább, semhogy egy szempont alá lehetne vonni valamennyit.

Vannak köztük, kik ki szokták mondani mindig meggyőződésüket egyenesen, nyíltan, dacolva bár a nem-tetszés viharos szelével, s kockáztatva a népszerűség lépes mézét is, a kik tehát nem igen illenek be amaz óvatosságból pórul járt angyalok léha csapatjába; lehetnek, kiket valami más küldetés akadályozott meg; vannak betegek

is, kik most kénytelenségből hol a jobboldalt, hol a baloldalt próbálgatják kórógyaikon; de vannak ismeretes távollevők is, kiket az elnök csupán akkor lát, midőn nyugtáikkal állanak elő; s vannak elegenden, kik rendszeren csak olyankor szerepelnek, midőn egy kis nemzetiségi zenebonát lehet scenirozni, máskülönben pedig félre húzódnak, mintha a világon semmi egyéb nem tartoznék rájuk.

Ekkép igen vegyes társaság ül a szégyenpadon, s mivel konkoly és búza össze vannak keverve, az itélettel teljesen zavarban vagyunk.

Pedig szeretnénk itélni. De nem lehet, mivel nem tudjuk, a 109 közt melyik az, a ki nem jött el, s melyik, a ki jöhetett.

A távollévők sereghajtója a betűsor szerint Zsedényi Ede, ki nagyon is ki szokta tüntetni, milyen nézeteket vall, s a ki egy máskori szavazásnál kérlelhetlen haraggal szólalt föl a távollévők neveinek kinyomatása végett: „hadd lássa a haza, — úgy mond — hogy ily fontos ügy eldöntésénél kik nincsenek jelen.“

S ime, a haza most őt magát is ott látja az elítélendők közt. Föltesszük róla, hogy beteg, s betegsége növeli a bosszúság, hogy szavazatát nem dobhatja a kormány mérlegébe. S tán még inkább,

hogy még egy „*atheista templomot*“ is láttam, legalább ez volt rá írva, pedig németül: „*atheisten tempel*.“ Hogy ez voltaképpen mi legyen? megvallom, most sem értem. Egyébiránt a vallásfelekezetekről Amerikában még lesz alkalmam naplóm folytán szólnom.

hogy nem tarthatott egy hosszú szónoklatot „kedves megyéi“ mellett és az egy megye ellen. De mindezt csak föltesszük róla, s nem tudjuk bizonyosan. Annálfogva ártatlanul, de azért csak úgy szenved, mintha a szavazást erőnek erejével kerülte volna.

Nem lehetne-é tehát a távollevőket sortírozva juttatni a közönség elé? Akkor tudnók, ki beteg, ki van szabadságidőn, ki van hivatalos küldetésben, s ki maradt el azért, mert el akart maradni! És akkor a Dante pokol-tornácába nem jutnának be olyanok is, kik egyéb bünt nem követtek el, mint hogy véletlenül megbetegedtek.

E szerény indítvánnyal töltjük ki ezúttal a parlamenti csatára következőt esőndes hét hézagát, melyben alig történt valami, a minnek érdekessége tovább tartott volna azon óráknál, melyekben megtörtént.

A vásárra — mely foly — ezúttal nem boszankodhatunk, mert ronda bódéit és esalfa árucikkeit meglehetősen eltették a szem elől; a népszínház ujdonságairól sem sokat beszélhetünk, mert noha egymást váltják, e rideggé vált időben oly távol estek tőlünk, hogy hősies elszántság nélkül alig juthatunk hozzájuk.

A népszínház fátuma: hogy kénytelen az elemekkel dacolni.

A legnagyobb buzgalmat, a legpompásabb kiállítását, a legkedélyesebb tarkaságot is tönkre teszi néha egy havas eső, egy goromba szél, mely végig sívít a rengő lánchidon. Ilyenkor sok jegy marad a zsebben, és sok boszúság a kebelben. Ilyenkor csak a fáradhatlan ingyenjegyesek és a népszínházért élő-haló fiatalság töri át magát, hogy lássa a mindig nagy közönségre méltó törekvést.

Csodáljuk, hogy a mai világban, midőn majd minden nap szül egy-egy részvénytársulatot, nem akadtak még vállalkozók arra, hogy Pesten emeljenek egy népszínházat. Jövedelmező vállalat lenne, kivált Molnár Györggyel, ki az alagút melletti hátrányos helyen is annyi sikert tud fölmutatni, mely az embert méltán lepi meg. Van nagy és tarka játékkrendje, vonzó ujdonságai, alkalmi tréfái, paródiái, s oly kiállításai, melyet a közönség bámulva néz és elégtlenül tapsol.

Hiador „Nagy Sándor“-jában is a diszító föltűl-műlt a költőt. Egész keleti fényben volt bemutatva a hős, ki hajdan meghódítá az akkori egész világot, míg ma nem birta meghódítani még a magyar kritikát sem. Egy nagy szabású tragédiát vártak, s csak egy érdekes költeményt kaptak. De ha e műben nincsen is drámai cselekvény, van választékos nyelv és itt-ott emelkedett hév,

mely mindig nyom a latban valamit, kivált időnkben, midőn a régibb írók nem törekednek többé a dráma babérjai után. Hiador — úgy látszik — a finom Racine-ben bírja eszményét. A szenvedélyt nem festi erősen, s a dietió hevére fektet minden súlyt. De a színmű ily formája csak igen kitűnő szavaló színészek mellett tehet mélyebb benyomást.

Átalában a szenvedély heve máholnap kivesz a színpadról. E napokban láttuk a nemzeti színpadon Wagner „Lohengrin“-jét, s úgy tapasztaltuk, hogy a hangszerekben több szív volt, mint a szereplőkben. A szegény Elza (Kendelényi Fanni k. a.) csak egy árnyék, melynek körvonalai is alig tűnnek ki; Ortrud pedig (Kocsis Irma k. a.) nem az az ádáz asszony, a kit a költő alkotott; hát a bűvös „Lohengrin“ (Ellinger,) és a sötét Telramund (Simon) hol voltak? A hegedűk, gordonkák, sípok és trombiták beszéltek csak valamit Wagner mély költészetéből, az úgy nevezett „jövő zenéjéből.“

A jövő egy zenészt hallottuk néhány nap előtt a redoutban is, a fiatal Plotényit, kit Reményi Ede nagy szeretettel képezett. Sokszor mondá ő barátainak, e fiatal, lányos arcú, szőke fiúra mutatva: „én is lehetek még Perugino, ki Rafáelt nevelt.“ Annyit jelentett ez, hogy a tanítvány túlhaladhatja mesterét. De nem hittük neki. — Most azt mondjuk: „még meglehet.“ Ez a „még“ azonban egy hosszú út, melyen az ifjú zenésznek sok önállást, sok tüzet, sok eredetiséget kell szereznie, hogy olyan legyen, mint mestere, kinek vonója gyűjt.

Plotényi különben már is kitűnően játszik. És nem csak a hangjegyeket játsza, hanem a költők szellemét is egyéni kifejezéseikben. Mendelsohn, Vitali, Chopin művei, Ábrányi zeneképe és a magyar népdalok egész korszak volt, különböző virágokból jól összefűzve, izléssel, gonddal, jellemzőleg.

A közönség örömet tapsolta a fiatal zenészt, s kifejezte elismerését Reményi iránt is, ki a magyar zene számára egy méltó utódot nevel. És bár a falragaszok s hírlapok nagy művészek jövetelét hirdetik, s Rubinstein, Brahms és Joachim a maguk bevégzett mesteriségében egymás után játszanak majd előttünk: az élvezet, melyet nyújtani fognak, nem lesz előttünk kedvesebb, mint az a remény, melyet e fiatal magyar hegedűs ébresztett bennünk jövőjéről, miután ez a fiatal hegedűs a miénk, s nekünk nagy okunk van minden tehetséget megbecsülni, a mi a miénk.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

(M. A.) (*Földrengés a Kaukasz hegységben.*) Orosz lapok tudósítása szerint folyó évi jul. 23-án, délután 3 órakor nagy földrengést észleltek *Zournabad*-ban, a Kaukasz bérci között. Az első, délkeletről délnyugat felé irányult rengés körülbelül 30 másodpercig tartott, hatalmas, menydörgésszerű moraj kíséretében. Rövid idő múlva másodszer, azután harmadszor rázkódott meg a föld, mindig erősebb dörgéseket idézve elő. A helységben számos épületnek falai omlottak össze. Hasonló tünelemény rémitette meg *Elisabethopol* lakosságát is, *Zournabad*-tól 40 verst-nyi távolságban. A rengések tartama alatt az eget sűrű felhők borították s a hőmérő 10 Reaumur fokot mutatott.

* (*A felhők között.*) Schmidt vegyészeti tanár közelebb sok ezer nép előtt szállt föl Philadelphiából egy újszerkezetű léghajón, mely kormányruddal s evezőkkel volt ellátva. E léghajóval be akarta mutatni, hogy a léget és szeleket is meg lehet fékezni. Wilson nevű lelkész s egy katonatiszt voltak még uti társai. Délután 3 órakor szállt föl a gömb. Nyugoti szél fujt, s Schmidt a léghajó kormányozhatóságát akarván bebizonyítani, a szél ellenébe igyekezett tartani. Wilson kezelte a kormányrudat, ketten pedig a gépezetet, mely a lapátokat mozgatta. Ez erőlködésben a gömb csolnakja csakugyan nyugat felé irányult, de magát a gömböt a szél kelet felé hajtotta, s nem sokára oly ferdén állt, s minden erőlködéskor annyira lejjebb húzódott, hogy az összes igyekezettel föl kellett hagyni. Majd három negyed óráig küzdöttek, s ez idő alatt oly csekély távolba haladtak, hogy a várost még mindig látták. Ezután magára hagyva a gömböt, a szél gyorsan vitte keletnek, s egyre magasabbra értek. Délutáni 5 óra volt, midőn a szél erősödni kezdett, s Wilson aggodalmát fejezte ki, hogy ha a szél még növekszik, könnyen vesztöket okozhatja. Schmidt azonban nem hallgatott rá. 6 óra körül megfordult a szél, s délre vitte a gömböt. Schmidt és Wilson egyszerre azt vették észre, hogy a táveső előtt mindinkább ködös lesz a láthatár, míg nem a földből mitsem láthattak. Felhők fölött voltak, s a léggolyó körüli vastag nedvesség tanusítja, hogy ők is felhők közt úsznak. A szél növekedett. A gömb fél oldalt úszott és nagyon hánykódott. A három utast szédülés fogta el. Ekkor Schmidt lasankint több több gázt bocsátott ki a tömlőkből, s pereről perere alább szálltak. Esti 8 óra lehetett, midőn a szürkületben az erdőséget és réteket kivehették. Le-bocsátkozáskor az ernyő egyik rudja eltört s a

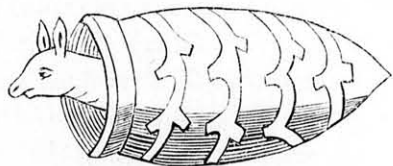
csolnakot csak három rúd tartotta, mi által ez részüti fekvést nyert. A mint Schmidt a gázt bocsátotta ki, egy kötél, mely a rúddal együtt elszakadt, a légáramlás közben oly erővel ütődött arcához, hogy a csolnakba visszasett, miáltal a gáz nagy erővel ömlött ki, a gömb hirtelen összezsugorodott s nagy sebességgel esett lefelé. Mindnyájan elveszték lélekjelenlétöket. Csak öt percnyi időköz után zárhatta el Schmidt a szelentyűt, miáltal a rohanó esést megakadályozta. Horgonyt kellett vetni, de ez nagyon sok időbe és fáradságba került; a horgony egy erdönél akadt meg. A leszállásnál Wilson lebukott a fáról, melynek ágaiba akadt fent a horgony s jobb lábát kitörte. A másik kettő szerencsésen érkezett le. Az öt órai út alatt 220 mértföldnyi távolságba értek Philadelphiától. Megjegyzendő azonban, hogy a változó szél miatt igen kaeskarings út tettek. A léghajók kormányozhatósága tehát ezúttal még meghiusult.

(M. A.) (*Villanykészülék a tengerfenék megvilágítására.*) Weyde orosz ezredes egy villanyos készüléket talált föl a tengerfenék megvilágítására, melynek tengerészeti fontosságát még most alig vagyunk képesek meghatározni. E találmányával Kronstadt és Stettinben tett kísérletek fényes eredményeket tüntettek föl. Az említett készülék segélyével a tenger egész fenékeg úgy megvilágítható, hogy ezután a buvárok a tengerbe sülyedt kisebb terméjű tárgyakat is csekély fáradsággal megtalálhatják. Hadi célokból is jó sikerrel alkalmazható e találmány, p. tengeralatti tüzaknak fölfedezésére, vagy u. n. „monitor“ hajók és más hadi közlekedési eszközök szétrombolására. A feltalálónak állítása szerint ezen számos kísérletek után nagyon megjavított és egyszerűsített készüléknek előállítására nem kerül nagy költségbe, s használata is csekély nehézségekkel van összekötve. Ujabbán a porosz tengerészeti ügyérség tétetett néhány kísérletet e találmány-nal a Spree-folyamban. Sőt kereskedelmi és ipari célokból még fontosabbnak látszik a villanykészülék, mint a tengeri háborukra nézve, mert általa nemesak az elsülyedt járművek- és javaknak föltalálása, hanem a korall-, szivacs- és gyöngyhalászat is igen meg van könnyítve.

(M. A.) (*A hajótörések statisztikájához.*) A párisi Veritas nevű tengerészeti iroda legujabb közleményei szerint a folyó évi június hóban elveszett tengeri járművek száma 168-ra emelkedett, melyek közül 80 angol, 30 amerikai, 9 németalföldi, 8 francia, 8 norvégiai, 5 porosz és a többi 28 más

nemzeteké volt. A f. év első napjától május 31-ig elveszett hajók száma 1349.

— (Különös csigák leírása és ábrája 1485-ik évből.) A „Hazánk és a Külföld“ f. é. 43-ik számában olvastunk egy érdekes cikket, melynek címe „Mily állatokban hittek 300 év előtt?“ Milyenekben hittek pedig még száz évvel előbb, azt szerencsénk lesz itt röviden előadni. A csömöri Zay grófok zay-ugróci könyvtárában számos nyomdászati ritkaság között találtak több sajtókezdeti munkák is (Incunabulák.) Ezeknek egyike 1485-ben nyomtatott Maincban „Herbarius“ cím alatt.

Címe értelmében leginkább mutatja be a növényeknek színezett ábráit az illető leirással. De van benne egynehány állat ábrája és leírása is. Ezek közül a legérdekesebb a görögül „Blakte byzantia“, arabsul „Achafar“, latinul pedig „Ungula aromatica“ nevezetű csigáké, melyek könyvünk szerint az indiai és babiloniai vizek mellett, hol a „Spicanardi“ plánta nő, honosak; füstjök hódony (Castoreum) szagu, és hasznos gyógyszerül szolgálnak a nehéznnyavalyában és lépvészben.

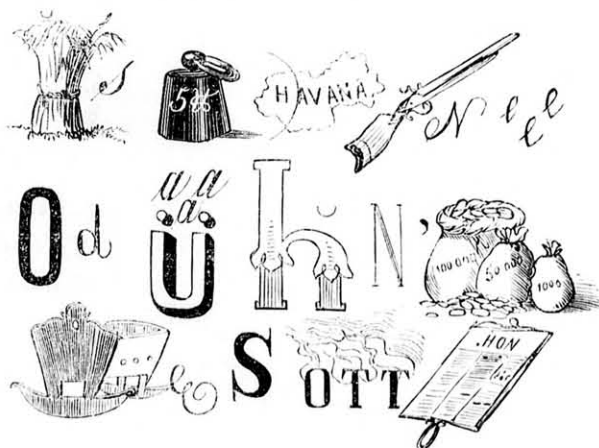
Ime ezen csigák fába metszett ábrájának hű másolata, azon megjegyzéssel, hogy feje és teknője sárgás, ennek csikjai pedig zöldek. — Csalticon, 1867. nov. 1-jén. — Dr. Bakos Dániel.

* (Egy nagyhirű gazembert) végeztek ki közelebb Chicagoban, ki még csak 35 éves volt, s máris oly változatos életen ment keresztül, mint alig valaki ő kivüle. E jó madár neve Charters Andre volt, és Manchesterben született, hol gyári munkás volt. Husz éves korában meglopta a gyár pénztárát és Spanyolországba menekült, hol másfél évig nagy urat játszott. Ekkor rajta vesztett a hamisjátékon. Elfogták, de sikerült megszöknie. Lissabonban már igen közönséges iparlovag volt s a rendőrség csakhamar üldözni kezdte, mire hajón Olaszországba szökött. Öt évig lappangott a hegyek közt, s egyike lett a legfélelmeőbb banditáknak. Rabolt, gyilkolt és sokszor megsebesíték, de elfogni nem tudták, bár tekintélyes összeg volt fejére tűzve. Saját vallomása szerint e foglalkozása közben mintegy 8000 dollár értéket szerzett össze, melylyel tanácsosnak tartotta nyugalmasabb életbe vonulni. Hollandba ment tehát, hol egy bankházat hamisi-

tott iratokkal 4000 tallérig megesalt. Ezután hamis utlevéllel Nantes-be menekült. Itt egy éjjel házi gazdáját akarván kirabolni, ez fölébredt. Charters leszurta, de házi gazdájának még volt annyi ereje, hogy kiáltozhatott. Charters-t elfogták. Egyetlen szó vallomást sem tett, sem születéshelyét, sem nemzetiségét illetőleg. A nélkül, hogy tudták volna, mily veszélyes jó madár, gyilkosságaért a bresti bagnoba itélték. Charters két évet töltött ott és sikerült onnan is megszöknie, s egy köszénhajón, 1865-ben Amerikába illant. New-Yorkban még azon a télen nyomozta a rendőrség, Chartersnek azonban sikerült ez év május közepéig kikerülni a törvény kezét. Ezalatt rabolt és gyilkolt. Most már megtalálta jutalmát.

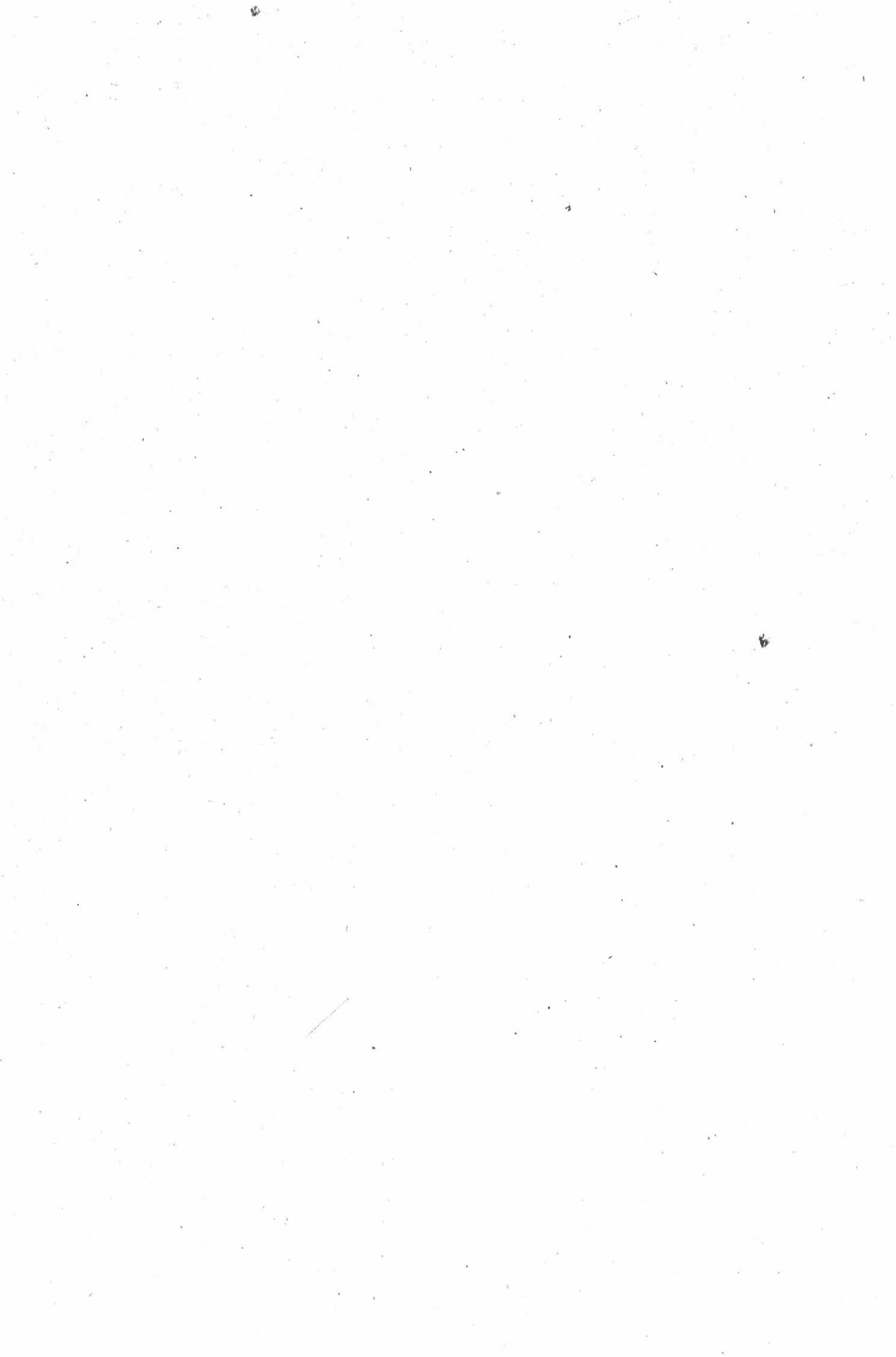
(M. A.) (A polgárisodás terjedése Japánban.) Folyó év elején egy új japáni lapnak első száma jelent meg Yeddoban. A lap sárgás selyem papírra van nyomtatva és tizennégy negyedretű lapból áll; címe a következő: „Bankok shin Buh-shi“ (magyarul: az egyetemes ujság). Feladata' e lapnak a közzétett tervrajz szerint: gyorsan megismertetni a japániakat a külállamok életének legnevezetesebb mozzanataival. Megjelenik havonként 2—3-szor. Mindjárt első számában egy érdekes cikket találunk az atlanti tengeralatti távirtdáról, a mely részletesen kimutatja annak előnyeit politikai, kereskedelmi és főleg hadászati szempontból.

Képtalány.

(Megfejtése a 46-dik számban lesz.)

— A 42-dik számban közölt képtalány értelme ez: „Olcso husnak hig a leve.“

lit. A múlt hét egyik éjjele után hat oly sebestült vittek be a Rokus-korházba, kiket utcai úton állók támadtak meg. S e megtámadások nemcsak a félreeső utcákban történnek, hanem a belváros közepén is igen gyakran; mert például az egyetem téren esti 11 órakor támadtak meg valakit. A hatóság őrszemei ugy látszik álmosak.

* (Az olaszországi sebestültek javára) a „Hon” szerkesztőségénél e hó 10-keig 949 frt 98 kr, 5 Nap. ar., egy db 20 frankos olasz ar. 6 körm. ar., 10 frank, 2 db 2 frtos tallér, 3 db 1 frtos tallér, 3 db egy frtos ez. pénz, 3 db negyed frtos ez. pénz, és 18 db ezüst huzas gyűlt össze adakozások folytán.

* (Horváth Mihályt) a szegedi kaszinó tiszteletbeli tagjává választotta, mit ő egy szép levélben köszönt meg.

* (Görgey több nap óta Pesten van,) s a képviselőházban is megjelent. Vasárnap este fiatal emberek macakazenét adtak szállása előtt, a „Tigris” fogadánál.

* (A jöreménység hivatalnokai.) Igy lehet nevezni a kir. táblai joggyakornokokat, kik egy vagy két évig szorgalmasan készítik a kir. táblai ülnökök mellett a pörös aktákból a kivonatokat, abban a jöreménységben, hogy majd idővel a fizetések joggyakornokok közé jutnak. Ha ezt képesek bevárni, végre valahára eljő az idő, hogy évenkénti 300 frttal tovább készíthetik a kivonatokat, és az ülésekben jegyzői tisztelet viselnek. A joggyakornokok végzett jogászok, kiknek ily keservesen kell praktizálni. Mint rendes hivatalnokok esküvel vannak kötelezve, és pedig hivatalvesztés terhe alatt, hogy semminemű mellékes foglalkozást nem fognak űzni. De ugyan, hogyan éljen meg egy művelt fiatalember a mai drága világban 300 frttól? hisz ily csekély fizetésért itt Pesten még közönséges szolgát is alig lehet kapni. Ily jutalomban részesül egy fiatal ember, ki élte javát könyvek közt töltötte, jövő hivatására készülve. És vannak olyanok is e joggyakornokok között, és pedig igen számosan, kik már 4—5 év óta tengődnek ily nyomorult fizetés mellett — a jöreménység fejében.

* (Posner K. Lajos pesti nagykereskedő,) a franciák császára a becsületrend lovagkeresztjével tüntette ki.

* (Röser, Müller, Fischer és Braun) kereskedelmi tanodáikat a folyó tanévben összesen 995 tanítvány látogatta; ezek közül 600 reáltanodákból és gimnasiunokból került ki, a többi a népiskolákból lépett át. 780 keresztyén és 215 másfelekészű.

* (Zágrábban „Kroatske Novine” cím alatt) egy új lap próba-száma jelent meg. Az unionisták közlönye lesz. Szerkesztője Manasteriotti.

* (A debreceni főiskolai pénztár) a folyó évben is több kegyes alapítvánnyal gyarapodott: néhai Jóna János volt h. szoboszlói lelkész alapítványa 2574 ft 68 1/2 kr, mely 3000 ft-ra kiegészítendő, hogy hat hajdúvárosi ifju belőle ösülendő nyerbessen. Kassay-Szabó-alapítvány 400 frt, könyvnyomdai alapul. Ferenczy-ösztöndij-alap 600 ft, Kosma örökösök 120 ft adománya, mely 20 évig tökécsítendő. Csanak József ur 100 db arany adománya, melynek 5%-ja polgári iskolai

ösztöndijul szolgál s már ez év nyarán folyóvá is tétetett. Pekár-Ujházy alap 100 ft, Szikszay-Gál alapítvány 1000 ft.

* (Kolozsvártól az erdélyi biztos szállást) kirabolták. A rabló Dézsen hurokra került; mint mondják, Kovács János nevű kiszolgált katona, ki csinos öltözetben ott néhány háznál megjelent s Dembinszki testvére gyermekének adván ki magát — kéregetett; míg végre részegen egy koromárossal összeveszven, rálőtt; ekkor elfogatott, s a Kolozsvárról távira rabló személyes leírása az övével találkozáván, a nyomozás ellene a rablás miatt is megkezdett.

* (Az aradi vértanúk szobra javára) Aradon bazárt rendeztek, melyben a szép árusnők oly ügyesen értékesítették az áruikket, hogy a jótékony célra mintegy 2000 frt gyűlt be.

* (Zágrábból írják,) hogy a horvát-tótországi leszámítási bank felállítására helyben hagyatott, s az erre vonatkozólag előterjesztett alapszabályok is jóváhagyást nyertek.

* (A zágrábi „Pozor” sajtópörében) e napokban hoztak ítéletet. Jakicsot, a kiadót fölmenték, de Mazura szerkesztőt egy havi fogságra és 1000 frt pénzbírságra ítélték el. Az ítéletet föllebbezte.

* (Gyilkosságok.) Lugoson egy odaváló szőlős gazda felfogadott volt két falusi fuvarost, hogy szőlőjéből a bort haza hordják. Felügyelőül egy régen bevándorolt bajorországi egyént fogadott fel. A mint az nap későn este a hordókkal haza felé indultak, a fuvarosok a közlegelőn megállottak, mondván: „Igyunk egyet, ugy sem fogja a gazda a hiányt észrevenni.” Ez ellen a felügyelő tiltakozott, mondván: „eleget itatok s otthon ujra kaptok; de most nem engedek inni, mert én vagyok felelős a borért.” Erre az egyik fuvaros a kezében volt kalapáccsal, melyvel a dugót fel akarta űzni, a felügyelő fejére vágott s ez eszméletlenül a földre rogyott; aztán rája rohantak, térdeikkel összevissza gyurták, s azon hiszemben, hogy meg van halva, ott hagyák. — Ő azonban magához jött s haza vándorolt. A jelentés megtéetett, de eddig csak az egyik tettes került kézre, míg a másik bujdosik. Másodnapra a sérülézet meghalt. — Szegeden e hó 3-án Csula István alsóvárosi lakos házának ablakán valaki kocogván, a gazdát néhány szóra kiszólitotta az utcára. Alig lépett ez azonban ki az utca ajtaján, midőn egy lövés által találva, visszahanyatlott, s az elősietett házi nép által a szobába vitetvén, néhány perc múlva meghalt. A lövésre az utca lakosai közül többen kiszaladtak, s — állítólag — két embert láttak tovasszaladni, de nem tudván, mi történt, a futókat föl nem tartóztatták. A meggyilkolt 61 éves, erős testalkatu, egészséges ember volt és sok természetes észszel bírt. A merénylet elkövetésével Cs. F. lévén gyanúsítva, elfogatott. — Pécskéről pedig a következő esetről írunk. Egy ottani jómódu polgárnál este vigan ültek meg a névnapot, mikor egyszerre csak hivatlan vendég, egy katona jelen meg a mulatók közt s annyira garázdálkodik, hogy az illetők kénytelenek voltak szűret az ajtó elé kitenni. A kedélyes mulatság astán tovább folyt. Rövid idő múlva az illető katona még néhány társat is hozott magával, a kik annyira mentek rakoncátlankodásuk-

ban, hogy a vendégek, nehogy valami csetepaté fejlődjek ki, egyenkint elszállingóztak. Erre a katonák vérszemét kapnak a elől-hátul vágnak mindenkit, a kit csak érnek. A minő heves volt a támadás, ép oly erélyes lett az ellentállás. Egy alhadnagyot föbe koppintanak, hogy többé meg se moccsan, néhány közelegény pedig nehéz sebekben fekszik. Természetes, hogy a polgárok között is volt sebesült. A város népe erre lármát ütve összefut, az összes katonaság fegyver alá áll s végre nagyrehezen ismét helyre áll a csend. Arról már vegyes (katonai és polgári) bizottság ment ki Pécskára, hogy ez ügyben a legerélyesebb kutatásokat megtegye.

* (A köpönyök-uradalomban) a hó 1-én fényes és ünnepről eredő ünnepély volt. Batthyányi Antónia grófnő vette birtokába az uradalmat. Dél körül érkezett meg, s bandériumok lovagoltak elébe; nagy néptömeg, taracklövések és zajos éljenzés fogadták. A kastélyon zászlók lengtek nemzeti és családi színekből. Az uradalom ünnepélyes átadásának szertartásait Pongráczy ügyvéd végezte. Aztán a plebános tartott üdvözlő beszédet a nép nevében. Ezek után következett a községi előjárók bemutatása. Mindjárt a bemutatások után az új birtokosnő a szegényekről emlékezett meg, s 50 családapát és özvegyet részesített segélyben. A kastélyban zene szólt s tánc végezte be az ünnepélyt. A nép közt bort és kenyeret osztottak ki.

* Ő felsége mielőtt Párisot elhagyta volna) a francia főváros szegényei számára 50,000 frankot adott át. Használó nagy jutalomban részesíté azokat is, kik az Elyasé-palotában szolgálták.

* (A párisi kiállításon) a magyar kiállítók közül Somoskői Antal és Kramer Samu nyertek még bronzérmeket. Kramer fővárosunk legkiválóbb kárpitosa, kinek izléses butorai a kiállításon Metternich hercegnő figyelmét nagyban felkeltették. A hercegnő izlése eilen pedig a jury sem mer kifogást tenni. Streliszky pesti fényképész pedig az által tűnt föl, hogy a legbájosb hölgyek arcképeit állította ki igen szépen színezett képekben. A magyar hölgyek szépsége és a tiszta fényképek együtt véve neki is megszerették az elismerést.

* (Egy palack skovatára) kapott Schnabel Gyula órásvai nagykereskedő megrendelést Egyiptomból. A párisi kiállításon tette ismeretessé az illető kiváló italát a távol világrészben, hol a kolera ellen fogják használni.

* (A „Novara“ gőzhajó) melylyel Tegethoff Mexikóba ment, hogy Miksa császár holttestét visszahozza, alkalmasint eredmény nélkül fog visszatérni. Juárez hivatalosan nem akarja tudomásul venni, hogy Tegethoff Miksa császár családja megbízásából ment, s azt kívánja, hogy az osztrák császár sajátkezűleg írt levéllel egyenesen hozzá

forduljon. Ez pedig még mindeddig meg nem történt. A „Novara“ tehát alkalmasint fölszedi horgonyait s nem sokára visszajő, a nélkü, hogy eredménynyel tette volna meg a hosszú utat.

* (Az osztrák birodalom államadósága:) kétezercilencszázhetvenhárommillio tizenhétézerkilencszáznyolcvanhat frt.

* (Egy angol lapban), a „Saturday Review“-ben valaki Horváth Mihály „Magyarország történetét“ ismerteti és oly avatatlanságot tanusít, hogy Horváth Mihályt összezavarja a mostani igazságügyérrel. Egyéb dolgokban is hasonló tájékozottságot mutat, minélfogva egy, jelenleg köztünk mulató angol, Goldsmith ur, felvilágosító helyreigazításokat közöl a „Standard“-ben.

Irodalom.

— (Megjelent a „Bolond Miska naplóra 1868-ra.“) Ára 80 kr. Karrikaturái közül különösen sikerült a „Mit csinálnak a miniszterek?“ című képsorozat, és a „Cimerek új nemesek számára.“

— („Kronika Magyarország polgári és egyházi közéletéből, a múlt század végétől“), vagyis Keresztesi József egykoru eredeti naplója. 410 laps, nagyalaku kötetben kiadta Ráth Mór. Ára 3 ft. — Ráth Mór e napló kiadásával memoire-irodalmunkat ismét gazdagította. Jövő számunk „Debrecen megégése 1802-ben“ címmel érdekes mutatványt közöl belőle.

Szerkesztői üzenetek.

— Pesten: K. K-nak. A cím után önkénytelen eszébe jut az embernek Arany János megrendítő „Őszelet“ című költeménye, melynek ez nyomába sem léphet, a mi pedig a leírás elevenségét a báját illeti, ismét csak Arany „Est: van, este van — Kiki nyugalomba“ költeményére utalunk.

— Kolozsvárról: Sz. F-nak. Nem érkezett kezeinkhez. — Szabadkára: O. L-nak. Kritikai lapba való volna. Különben Schiller művei több százezer példányban forognak már közkezen.

— Boros-Jenőre: K. J-nak. A fordítás elég szabatos; azonban töredékeket nem igen szívesen adunk s különben is ezt a német költőt már eléggé ismertették irodalmunkban. — Kassára: T. J-nak. A kérdéses arcképet s az életiratót (amaz előbbi modorban) szívesen látjuk.

— Pesten: Z. K-nak. Sok csinos kép van benne; van olyan is, mely nem igaz.

— N.-Egyedon: X-nak. A tövisi templom s a kalotaszegi népviselet rajza és leírása már megjelent egy régibb tolyóiratban s pedig a most kezünkhöz érkezettnél helyesebben.

— Csik-Szevedára: A székely népiismeretési cikkek folytatását is kérjük.

— „Gubics Jóska.“ Életképnek nagyon homályos.

A kiadóhivatal üzenete.

— Pápdára: G. V-nak. A „Heti Pósta“-ban egyszeri hirdetésképp 2 ft.

— N.-Váradra: R-1 L-nak. Ha a kiegészítés még ez évben történik meg, akkor igen.

— Nagy-Ajtára: t. Ss. J. urnak. Még 50 kr. hiányzik a negyedévi előfizetési összegből, melynek utánküldését kérjük.

A „HAZÁNK S KÜLFÖLD“

előfizetési feltételei:

Negyedévre, okt—dec.	1 frt 50 kr.
Félévre, 1868 aprilig	3 „ — „
Egy évre	6 „ — „
Az ível műmelléklet csomagolási díja	— „ 30 „